

विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना: विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय मानक तथा मापदण्ड निर्धारण गर्न तथा विद्यालय शिक्षाका मुलभूत विषयमा समता, एकरूपता र गुणस्तर कायम गरी विद्यालयको स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धी विषयलाई व्यवस्थित गर्न विद्यालय शिक्षासँग सम्बन्धित प्रचलित कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

संघीय संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनको नाम "विद्यालय शिक्षा ऐन, २०८०" रहेको छ ।

(२) यो ऐन प्रमाणीकरण भएको मितिले एकतीसौं दिनदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) "अनुमति" भन्नाले दफा ५ बमोजिम विद्यालय स्थापना वा विद्यालयमा कक्षा थप गर्न दिएको अनुमति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि विद्यालय स्थापना वा कक्षा थप गर्न दिइएको अनुमति वा स्वीकृतिलाई समेत जनाउँछ ।

(ख) "अपाङ्गता भएका बालबालिका" भन्नाले शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक वा इन्द्रिय सम्बन्धी दीर्घकालीन अशक्तता, कार्यगत सीमितता (फड्सनल इम्पेरियमेन्ट) वा विद्यमान अवरोधको कारण अन्य बालबालिका सरह समान आधारमा पूर्ण र प्रभावकारी ढङ्गले शिक्षा प्राप्त गर्न बाधा भएका बालबालिका सम्झनु पर्छ ।

(ग) "अभिभावक" भन्नाले विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका बालबालिकाको बाबु, आमा वा निजको संरक्षक वा माथवर सम्झनु पर्छ ।

(घ) "आवासीय विद्यालय" भन्नाले विद्यार्थीको लागि आवासको सुविधा समेत भएको विद्यालय सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "आधारभूत शिक्षा" भन्नाले कक्षा एकदेखि कक्षा आठसम्मको विद्यालय शिक्षा सम्झनु पर्छ र सो शब्दले प्रारम्भिक बाल विकास तथा शिक्षालाई समेत जनाउँछ ।

(च) "आधारभूत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा" भन्नाले कक्षा आठको अन्त्यमा लिइने परीक्षा सम्झनु पर्छ ।

(छ) "आयोग" भन्नाले दफा १११ बमोजिमको शिक्षक सेवा आयोग सम्झनु पर्छ ।

(ज) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(झ) "निःशुल्क शिक्षा" भन्नाले विद्यालयले विद्यार्थी वा निजको अभिभावकबाट कुनै पनि शीर्षकमा शुल्क नलिई दिइने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।

(ञ) "निजी लगानीका विद्यालय" भन्नाले निजी लगानीमा स्थापना वा सञ्चालन भएको विद्यालय सम्झनु पर्छ र सो शब्दले यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत सञ्चालनमा रहेको संस्थागत विद्यालयलाई समेत जनाउँछ ।

Handwritten signature

गणकृष्ण सुवेदी
नचिव

- (ट) “प्रधानाध्यापक” भन्नाले विद्यालयको व्यवस्थापकीय तथा प्रशासनिक जिम्मेवारी समेत निर्वाह गर्ने विद्यालयको शिक्षक सम्झनु पर्छ ।
- (ठ) “परिवार” भन्नाले विद्यालयका शिक्षक वा कर्मचारीसँग बस्ने तथा निज आफैंले पालन पोषण गर्नुपर्ने पति, पत्नी, छोरा, छोरी, धर्मपुत्र, धर्मपुत्री, बाबु, आमा वा सौतेनी आमा सम्झनु पर्छ र सो शब्दले निजको बाजे, बज्यै तथा निजको सासु ससुरालाई समेत जनाउँछ ।
- (ड) “प्रारम्भिक बाल विकास तथा शिक्षा” भन्नाले चार वर्ष उमेर पूरा भएको बालबालिकालाई कक्षा एकमा भर्ना हुनुभन्दा अगाडि दिइने एक वर्ष अवधिको सर्वाङ्गीण विकासमा केन्द्रित बाल विकास तथा शिक्षा सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) “बोर्ड” भन्नाले दफा २८ बमोजिम गठन भएको राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड सम्झनु पर्छ ।
- (ण) “मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकारको शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (त) “माध्यमिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्मको विद्यालय शिक्षा सम्झनु पर्छ ।
- (थ) “माध्यमिक शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा (स्कूल लिभिङ्ग सर्टिफिकेट एक्जामिनेसन)” भन्नाले कक्षा बाह्रको अन्त्यमा लिइने परीक्षा सम्झनु पर्छ ।
- (द) “राष्ट्रिय मापदण्ड” भन्नाले दफा १५९ बमोजिम नेपाल सरकारले बनाएको राष्ट्रिय मापदण्ड सम्झनु पर्छ ।
- (ध) “विद्यालय” भन्नाले यस ऐन बमोजिम स्थापना तथा सञ्चालन भएको आधारभूत वा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा प्रदान गर्ने सार्वजनिक वा निजी लगानीका विद्यालय सम्झनु पर्छ ।
- (न) “विद्यार्थी” भन्नाले विद्यालयमा भर्ना भई अध्ययन गरिरहेको व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले विशेष शिक्षा, खुला वा वैकल्पिक माध्यमबाट अनौपचारिक शिक्षा हासिल गरिरहेका व्यक्तिलाई समेत जनाउँछ ।
- (प) “विद्यालय कर्मचारी” भन्नाले विद्यालयमा शिक्षक बाहेकका अन्य पदमा कार्यरत कर्मचारी सम्झनु पर्छ ।
- (फ) “विद्यालय शिक्षक सेवा” भन्नाले दफा ३९ बमोजिम गठित विद्यालय शिक्षक सेवा सम्झनु पर्छ ।
- (ब) “विशेष शिक्षा” भन्नाले दृष्टिविहीन, बहिरा, अटिज्म, बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्त श्रवण वा अति अशक्त शारीरिक अपाङ्गता भएका वा यस्तै प्रकृति वा अवस्थाका बालबालिकालाई छुट्टै समूहमा राखी विशेष प्रकार र माध्यमबाट दिइने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।
- (भ) “शिक्षक” भन्नाले विद्यालयको अध्यापक सम्झनु पर्छ र सो शब्दले प्रधानाध्यापकलाई समेत जनाउँछ ।
- (म) “शैक्षिक गुठी” भन्नाले कुनै व्यक्तिले नाफा नलिने गरी विद्यालय सञ्चालन गर्ने उद्देश्यले स्थापना गरेको सार्वजनिक वा निजी गुठी सम्झनु पर्छ ।

सत्य

२

204

कृष्ण सुवेदी

- (य) "सार्वजनिक विद्यालय" भन्नाले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको लगानी वा अनुदानमा सञ्चालित विद्यालय सम्झनु पर्छ र सो शब्दले यो ऐन प्रारम्भ हुँदाको बखत सामुदायिक विद्यालयको रूपमा सञ्चालित विद्यालयलाई समेत जनाउँछ ।
- (र) "स्थानीय तह" भन्नाले गाउँपालिका वा नगरपालिका सम्झनु पर्छ ।
- (ल) "स्थायी आवासीय अनुमति" भन्नाले विदेशी मुलुकले कुनै शर्त तोकी वा नतोकी सो मुलुकमा स्थायी रूपले बसोबास गर्न पाउने गरी नेपाली नागरिकलाई उपलब्ध गराएको डाइभर्सिटी इमिग्रेन्ट भिसा (डि.भी.), परमानेन्ट रेजिडेन्ट भिसा (पि.आर.) वा ग्रीन कार्ड सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नेपाली नागरिकलाई विदेशमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न दिइएको जुनसुकै नामको स्थायी आवासीय अनुमतिलाई समेत जनाउँछ ।
- (व) "स्थायी पद" भन्नाले निवृत्तभरण वा योगदानमा आधारित निवृत्तभरण पाउने र म्याद नतोकीएको विद्यालय शिक्षक सेवाको पद सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

विद्यालय स्थापना तथा सञ्चालन

३. सार्वजनिक विद्यालयको स्थापना र सञ्चालन: (१) यो ऐन प्रारम्भ भएपछि सार्वजनिक विद्यालयको स्थापना र सञ्चालन स्थानीय तहले गर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम स्थानीय तहले विद्यालयको स्थापना र सञ्चालन गर्दा राष्ट्रिय मापदण्डको अधीनमा रही विद्यालयको नक्साङ्कन तथा सञ्चालनको लागि आवश्यक पर्ने लगानी वा स्रोतको सुनिश्चितताको आधारमा गर्नु पर्नेछ ।
- (३) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत तत्काल प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति लिई सञ्चालनमा रहेका सामुदायिक विद्यालय यसै ऐन बमोजिम स्थापना र सञ्चालन भएको मानिनेछ ।
४. निजी लगानीका विद्यालयको स्थापना र सञ्चालन: (१) यो ऐन प्रारम्भ भएपछि निजी लगानीको विद्यालय शैक्षिक गुठी अन्तर्गत स्थापना र सञ्चालन हुन सक्नेछ ।
- (२) सामाजिक, धार्मिक वा कल्याणकारी संस्थाले मुनाफा नलिने उद्देश्य राखी विद्यालय सञ्चालन गर्न चाहेमा स्थानीय तहमा दर्ता गरी सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय स्थापना र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (३) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत प्रचलित कम्पनी कानून बमोजिम स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका संस्थागत विद्यालय यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले पाँच वर्षभित्र शैक्षिक गुठीको रूपमा रूपान्तरण गरी सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम शैक्षिक गुठीको रूपमा रूपान्तरण गर्नु अघि त्यस्तो संस्थागत विद्यालयले दायित्व फरफारक गर्नु पर्नेछ ।
- (५) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत निजी गुठीको रूपमा सञ्चालित विद्यालय सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको रूपमा रूपान्तरण गरी सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।
- (६) उपदफा (३) र (५) बमोजिम सार्वजनिक शैक्षिक गुठीमा रूपान्तरण हुने विद्यालयलाई प्रोत्साहन गर्न आवश्यक छुट तथा सुविधा दिन सकिनेछ ।

निलय

३

२०७८

सुवेदी

(७) यस दफा बमोजिम विद्यालयको स्थापना र कक्षा थपको स्वीकृति प्रदान गर्दा तोकिए बमोजिमको धरौटी माग गर्नु पर्नेछ ।

(८) निजी लगानीका विद्यालयको स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५. अनुमति दिन सक्ने: (१) यो ऐन र राष्ट्रिय मापदण्डको अधीनमा रही स्थानीय तहले स्थानीय कानून बमोजिम विद्यालयको स्थापना तथा सञ्चालन वा कक्षा वा तह थपको अनुमति दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्यालयको नक्साङ्कनमा आवश्यकता पहिचान नभएको स्थानमा वा सञ्चालनका लागि स्रोत तथा शिक्षकको सुनिश्चितता नभएको अवस्थामा कुनै पनि प्रकारका विद्यालय स्थापना तथा सञ्चालन गर्न वा कक्षा वा तह थप गर्न अनुमति दिन पाइने छैन ।

६. विशेष प्रकृतिका विद्यालयको स्थापना र सञ्चालन: यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारले सम्बन्धित स्थानीय तहसँगको समन्वयमा राष्ट्रिय मापदण्डको अधीनमा रही देहाय बमोजिमका खास वा विशिष्ट प्रकृतिका नमूना विद्यालय स्थापना र सञ्चालन गर्न सक्नेछन्:-

(क) अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि विशेष वा स्रोत कक्षा सहितका विद्यालय,

(ख) भौगोलिक क्षेत्रमा मौसमी प्रतिकूलतालाई व्यवस्थापन गर्न वा मौसमी श्रम गर्ने अभिभावकका बालबालिकाको लागि घुम्ती विद्यालय,

(ग) विद्यालयमा भर्ना भई नियमित रूपमा अध्ययन गर्न नसक्ने बालबालिका र खास उमेर समूहका व्यक्तिका लागि खुला तथा प्रौढ विद्यालय,

७. माध्यमिक शिक्षामा हुने पढाइ सम्बन्धी व्यवस्था: माध्यमिक तहमा देहायका धार (स्ट्रीम) मा पढाइ हुन सक्नेछ:-

(क) साधारण शिक्षा,

(ख) संस्कृत शिक्षा, वा

(ग) प्राविधिक शिक्षा ।

८. शिक्षणको माध्यम भाषा: (१) शिक्षणको माध्यम भाषा नेपाली, संस्कृत, मातृभाषा वा अङ्ग्रेजी हुन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका विषयमा देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) मूल विषयमध्ये गणित र विज्ञान विषय अङ्ग्रेजी भाषामा अध्यापन गराउनु पर्ने,

(ख) कुनै विदेशीले नेपालमा अध्ययन गर्दा अनिवार्य नेपाली विषयको सट्टा निजले चाहेमा पाठ्यक्रममा निर्धारित भाषामध्ये कुनै एक भाषागत विषय अध्ययन गर्न सक्ने,

४ ५९४

रामकृष्ण सुवेदी
सचिव

(ग) नेपाली मौलिक कला, संस्कृति, सभ्यता, सामाजिक रहनसहन समेटिएका सामाजिक अध्ययनका विषयहरू नेपाली वा मातृभाषाको माध्यमबाट अध्यापन गराउने।

९. शैक्षिक गुठी स्थापना गर्न सक्ने: (१) यस ऐन बमोजिम शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय स्थापना गर्न चाहने व्यक्तिले अनुमतिको लागि निवेदन दिनु अगावै त्यस्तो गुठीको विधान प्रदेश सरकारको शिक्षा विषय हेर्ने मन्त्रालय वा सो मन्त्रालयले तोकेको निकायमा दर्ता गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको शैक्षिक गुठीको विधानमा कम्तीमा देहायका विषय उल्लेख गर्नु पर्नेछ:-

- (क) शैक्षिक गुठी सञ्चालक (ट्रष्टि) सङ्गठित संस्था हुने,
- (ख) सार्वजनिक वा निजी शैक्षिक गुठी खुलेको हुनु पर्ने,
- (ग) सञ्चालक समिति (ट्रष्टि) मा कम्तीमा पाँचजना सदस्य हुने,
- (घ) शैक्षिक गुठीको आय व्ययको लेखा प्रचलित कानून बमोजिम राख्ने तथा सोको लेखा परीक्षण मान्यताप्राप्त लेखापरीक्षकबाट हुने,
- (ङ) आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सम्बन्धी व्यवस्था भएको,
- (च) सार्वजनिक शैक्षिक गुठीमा सञ्चालित विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिने र सो विद्यालय बन्द भएमा त्यस्तो सम्पत्ति स्वतः सार्वजनिक सम्पत्ति कायम हुने व्यवस्था,
- (छ) निजी शैक्षिक गुठीको तत्काल कायम रहेको गुठीका सञ्चालक (ट्रष्टि) ले आफ्नो जीवनकालमा वा शेषपछि गुठीयारको रूपमा काम गर्ने आफ्नो उत्तराधिकारी तोक्न सक्ने व्यवस्था।

१०. विदेशी बोर्ड वा शिक्षण संस्थासँग आबद्ध भएका विद्यालयको सञ्चालन: (१) नेपालस्थित कूटनीतिक नियोगले विदेशी नागरिकका छोराछोरीलाई आफ्नै देशको पाठ्यक्रममा आधारित भई अध्यापन गराउने प्रयोजनार्थ विद्यालय स्थापना तथा सञ्चालन गर्न अनुमतिको लागि अनुरोध गरेमा मन्त्रालयले शर्त तोकी त्यस्तो विद्यालय स्थापना गर्न अनुमति दिन सक्नेछ।

(२) नेपालका विद्यालयमा पठनपाठन नहुने नवीनतम प्रविधिको कुनै खास विषयमा विदेशी बोर्ड वा शिक्षण संस्थासँग सम्बन्धन लिई विद्यालय स्थापना गर्न विदेशी कूटनीतिक नियोगको सिफारिस सहित मन्त्रालयमा निवेदन दिएमा मन्त्रालयले शर्त तोकी त्यस्तो विद्यालय स्थापना गर्न अनुमति दिन सक्नेछ।

(३) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कूटनीतिक नियोगबाट सञ्चालित विद्यालय र कूटनीतिक नियोगको सिफारिसमा मन्त्रालय वा नेपाल सरकारसँगको सम्झौता बमोजिम सञ्चालित विद्यालयले यसै ऐन बमोजिम अनुमति प्राप्त गरेको मानिनेछ।

(४) उपदफा (१) र (२) बमोजिम अनुमतिप्राप्त विद्यालयले मन्त्रालयले तोकेको शर्त वा उपदफा (३) बमोजिमको विद्यालयले अनुमतिपत्र प्राप्त गर्दा सम्झौतामा उल्लिखित शर्त तथा मन्त्रालयले तोकेका अन्य शर्तको पालना गर्नु पर्नेछ र त्यसरी तोकेको शर्त वा सम्झौता पालना नगरी विद्यालय सञ्चालन गरेमा मन्त्रालयले जुनसुकै बखत त्यस्तो विद्यालय बन्द गर्न आदेश दिन सक्नेछ।

५

समकृष्ण सुवेदी

११. विदेशमा नेपाली शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन: (१) कुनै व्यक्ति वा सङ्गठित संस्थाले विदेशस्थित विद्यालय वा शिक्षण संस्थामा नेपाली पाठ्यक्रम बमोजिम शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न चाहेमा मन्त्रालय समक्ष देहायको विवरण सहित निवेदन दिनु पर्नेछ:-

- (क) सम्बन्धित देशबाट प्राप्त अनुमति वा मनसायपत्रको प्रतिलिपि,
- (ख) सम्बन्धित मुलुक हेर्ने नेपाली कुटनीतिक नियोगको सिफारिस,
- (ग) नेपाली पाठ्यक्रम सञ्चालन गर्न चाहेको विद्यालय वा शिक्षण संस्थाको स्वीकृति ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन उपर मन्त्रालयले जाँचबुझ गर्दा उपयुक्त देखेमा त्यस्तो शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालनका लागि शर्त तोकी अनुमति दिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालनका लागि अनुमति पाएको विद्यालय वा शिक्षण संस्थाले अनुमतिपत्रमा तोकिएको शर्त पालना नगरेमा मन्त्रालयले त्यस्तो अनुमतिपत्र रद्द गर्नेछ ।

१२. विद्यालयको स्थानान्तरण गर्ने, गाभ्ने, नाम परिवर्तन वा बन्द गर्ने: (१) विद्यालय स्थानान्तरण गर्ने, गाभ्ने, तह घटाउने, नाम परिवर्तन गर्ने वा बन्द गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था विद्यालयको नक्साङ्कन तथा राष्ट्रिय मापदण्डको अधीनमा रही स्थानीय कानूनले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम भए गरेको काम कारबाहीको जानकारी स्थानीय तहले राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) र शिक्षा विभागलाई दिनु पर्नेछ ।

१३. विद्यालय कोष: (१) प्रत्येक विद्यालयमा एउटा विद्यालय कोष हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन्:-

- (क) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहबाट प्राप्त अनुदान रकम,
- (ख) चन्दा वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम,
- (ग) स्वदेशी व्यक्ति वा संस्थाबाट प्राप्त रकम,
- (घ) विदेशी सरकार, अन्तर्राष्ट्रिय सङ्गठित संस्था वा व्यक्तिबाट प्राप्त सहयोग रकम,
- (ङ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (घ) बमोजिम विदेशी सरकार, अन्तर्राष्ट्रिय सङ्गठित संस्था वा विदेशी व्यक्तिबाट नगद वा वस्तुगत सहायता प्राप्त गर्नु अघि नेपाल सरकारको अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

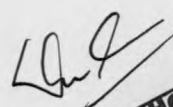
(४) उपदफा (१) बमोजिमको कोषबाट प्रचलित कानून बमोजिम भएको विद्यालयको सबै खर्चहरू ब्यहोरिनेछ ।

(५) विद्यालयको लेखा परीक्षण प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

१४. विद्यालयको सम्पत्ति: (१) सार्वजनिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति हुनेछ ।

(२) सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति हुनेछ । सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालय कुनै कारणले बन्द भएमा वा सञ्चालन हुन नसक्ने भएमा त्यस्तो विद्यालयको चलअचल सम्पत्ति नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा

६
समकृष्ण सुवेदी
अध्यक्ष

स्थानीय तहले अर्को कुनै सार्वजनिक विद्यालय वा सार्वजनिक शैक्षिक संस्थाको काममा प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछ।

(३) अनुमति रद्द वा बन्द गरिएको सार्वजनिक विद्यालयको सम्पत्ति तथा गाभिएको वा गाभिने सार्वजनिक विद्यालयले उपयोग गर्न नसक्ने सम्पत्ति स्थानीय तहले नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा अन्य सार्वजनिक विद्यालय वा सार्वजनिक शैक्षिक संस्था सञ्चालनको लागि उपयोग गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ।

(४) सार्वजनिक विद्यालय र सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गतका विद्यालयको नाममा रहेको जग्गा बिक्री गर्न, हक हस्तान्तरण गर्न, धितो राख्न वा सट्टापट्टा गर्न पाइनेछैन।

(५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सार्वजनिक विद्यालयको भवन, परिसर, खेल मैदानसँग जोडिएको कुनै व्यक्तिको जग्गासँग सार्वजनिक विद्यालयको जग्गा सट्टापट्टा गर्नु पर्ने भएमा नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा सट्टापट्टा गर्न सकिनेछ।

(६) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले सार्वजनिक विद्यालयलाई जुन प्रयोजनको लागि जग्गा दान दिएको हो सो प्रयोजन वा विद्यालयको काममा बाहेक अन्य काममा प्रयोग गर्न वा बिक्री गर्न पाइने छैन।

(७) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत सार्वजनिक विद्यालयले सरकारी वा सार्वजनिक जग्गामा विद्यालयको भौतिक संरचना निर्माण गरी भोगचलन गर्दै आएको रहेछ र त्यस्तो विद्यालय अन्य स्थानमा स्थान्तरण गर्न उपयुक्त नहुने देखिएमा स्थानीय तहको सिफारिसमा त्यस्तो जग्गा सार्वजनिक विद्यालयले भोगचलन गर्न पाउने गरी नेपाल सरकारले स्वीकृति दिन सक्नेछ।

१५. शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था: (१) सार्वजनिक विद्यालयले विद्यार्थीसँग कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन।

(२) निजी लगानीका विद्यालयले राष्ट्रिय मापदण्डको अधीनमा रही स्थानीय तहले तोकेको शीर्षक र सीमाभित्र रही शुल्क लिन सक्नेछन्।

१६. प्रधानाध्यापक सम्बन्धी व्यवस्था: (१) प्रत्येक विद्यालयमा एकजना प्रधानाध्यापक रहनेछ।

(२) जिल्ला शिक्षा कार्यालयको प्रमुखको अध्यक्षतामा सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा शिक्षा शाखाको प्रमुख र जिल्ला शिक्षा कार्यालयले तोकेको शिक्षाविद् रहेको तीन जना सदस्य रहेको छनौट समितिले सार्वजनिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक छनौट गर्नेछ।

(३) माध्यमिक तहको अध्यापन हुने विद्यालयको प्रधानाध्यापकले विद्यालयको प्रशासनिक कामकारवाहीलाई असर नपर्ने गरी अध्यापन गर्न सक्नेछ।

१७. विद्यालय व्यवस्थापन समिति: विद्यालयको व्यवस्थापन, रेखदेख र सञ्चालन गर्न प्रत्येक विद्यालयमा स्थानीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम बढीमा सात सदस्य रहेको विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ।

१८. लिखत रजिष्ट्रेशन गर्दा छुट हुने: (१) सार्वजनिक विद्यालय र सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालयको नाममा जुनसुकै लिखत पारित गर्दा रजिष्ट्रेशन दस्तुर लाग्ने छैन।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विद्यालय बाहेकका अन्य विद्यालयको नाममा कुनै लिखत पारित गर्दा प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिमको रजिष्ट्रेशन दस्तुर छुट दिन सकिनेछ ।

१९. अनुमति रद्द गर्ने: विद्यालयले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत कुनै काम गरेमा स्थानीय तहले त्यस्तो विद्यालयको अनुमति रद्द गर्न सक्नेछ ।

तर त्यसरी अनुमति रद्द गर्नु अघि सम्बन्धित विद्यालयलाई सफाई पेश गर्ने मनासिब मौका दिनु पर्नेछ ।

२०. प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र: (१) स्थानीय तहले विद्यालयमा प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र सञ्चालन गर्न अनुमति दिन सक्नेछ ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि सञ्चालनमा रहेका प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रलाई सम्बन्धित स्थानीय तहले प्रत्येक विद्यालयमा एकभन्दा बढी नहुने गरी समायोजन तथा पुनर्वितरण गर्न सक्नेछ ।

(३) प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र सम्बन्धी अन्य व्यवस्था स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

२१. शिक्षा विभाग: (१) विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय नीति, योजना र मापदण्ड कार्यान्वयन गर्न वा गराउन तथा विद्यालय शिक्षा सम्बन्धमा अन्य आवश्यक कार्य गर्न मन्त्रालय अन्तर्गत शिक्षा विभाग रहनेछ ।

(२) शिक्षा विभागको प्रमुखको रूपमा महानिर्देशक रहनेछ ।

(३) विभागको काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२२. जिल्ला शिक्षा कार्यालय: (१) प्रत्येक जिल्लामा जिल्ला शिक्षा कार्यालय रहनेछ ।

(२) जिल्ला शिक्षा कार्यालयको काम र कर्तव्य देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने,

(ख) विद्यालय नक्साङ्कन सम्बन्धी काम गर्ने,

(ग) विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्यको सहजीकरण गर्ने,

(घ) जिल्लाको शैक्षिक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,

(ङ) विद्यालय शिक्षामा कार्यरत शिक्षक तथा अन्य जनशक्तिको क्षमता विकास सम्बन्धी कार्य गर्ने,

(च) विद्यालय शिक्षा सम्बन्धमा समन्वय गर्ने,

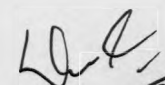
(छ) सार्वजनिक विद्यालयको सम्पत्तिको अभिलेख राख्ने,

(ज) स्थानीय तहसँग समन्वय गरी सार्वजनिक विद्यालय, शिक्षक तथा विद्यार्थीको अनुगमन गर्ने,

(झ) मूल्याङ्कनबाट उत्कृष्ट देखिएका शिक्षक तथा विद्यालयलाई पुरस्कार/प्रोत्साहनको सिफारिस गर्ने,

(ञ) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, बोर्ड र आयोगले तोकेका अन्य कार्य गर्ने ।

८ **सुवेदी**
सहायक सूवेदी

(३) जिल्ला शिक्षा कार्यालयमा संघीय निजामती सेवाको कर्मचारी रहनेछन् ।

(४) उपदफा (२) बमोजिमको काम कारबाही गर्दा जिल्ला शिक्षा कार्यालयले प्रदेश सरकारको शिक्षा हेर्ने मन्त्रालयसँग समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-३

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री र शैक्षिक गुणस्तर

२३. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम परिषद्: (१) विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको तर्जुमा, पाठ्यक्रम संरचना, पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्री, विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी नीति र मापदण्ड निर्धारणको लागि मन्त्रालयमा सिफारिस गर्न एक राष्ट्रिय पाठ्यक्रम परिषद् रहनेछ ।

(२) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम परिषद्को गठन देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) सचिव, मन्त्रालय	- अध्यक्ष
(ख) सहसचिव, मन्त्रालय (विद्यालय शिक्षा हेर्ने)	- सदस्य
(ग) महानिर्देशक, शिक्षा विभाग	- सदस्य
(घ) सदस्य सचिव, बोर्ड	- सदस्य
(ङ) प्रमुख, त्रिभुवन विश्वविद्यालय पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	- सदस्य
(च) प्रशासकीय प्रमुख, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालीम परिषद्	- सदस्य
(छ) पाठ्यक्रम सम्बन्धी विज्ञहरू मध्येबाट मन्त्रालयले मनोनीत गरेको कम्तीमा एक जना महिलासहित तीनजना	- सदस्य
(ज) अध्यक्ष, नेपाल शिक्षक महासंघ	- सदस्य
(झ) महानिर्देशक, पाठ्यक्रम विकास विभाग	- सदस्य-सचिव

(३) उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिमका मनोनीत सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै मनोनीत सदस्यले आफ्नो पदीय जिम्मेवारी पूरा नगरेमा निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सकिनेछ ।

तर त्यसरी पदबाट हटाउनु अघि निजलाई सफाई पेश गर्ने मनासिब मौका दिनु पर्नेछ ।

(५) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम परिषद्को बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।

(६) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम परिषद्को बैठकमा सम्बन्धित विषयका विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(७) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम परिषद्को बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि सो परिषद् आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(८) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम परिषद्को सचिवालयको काम पाठ्यक्रम विकास विभागले गर्नेछ ।

२४. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार: राष्ट्रिय पाठ्यक्रम परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) विद्यालय तहमा अध्यापन हुने सामान्य तथा प्राविधिक विषयको पहिचान गर्ने,

- (ख) विद्यालयमा लागू गरिने राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री निर्माण गरी स्वीकृतिको लागि मन्त्रालयमा पेश गर्ने,
- (ग) पाठ्यक्रम निर्माणको लागि प्रक्रिया निर्धारण गरी आवश्यकता अनुसार विषयगत समिति वा उपसमिति गठन गर्ने,
- (घ) पाठ्यसामग्री लेखन तथा निर्माण सम्बन्धी लेखक तथा विज्ञ छनौटको मापदण्ड निर्धारण गर्ने,
- (ङ) विद्यार्थी मूल्याङ्कन, पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीको गुणस्तर सुधार गर्ने,
- (च) स्थानीय पाठ्यक्रम विकास सम्बन्धी कार्यविधि तथा निर्देशिका तर्जुमा गरी स्वीकृतिका लागि मन्त्रालय समक्ष सिफारिस गर्ने,
- (छ) पाठ्यक्रमको विकास तथा त्यसको गुणस्तरको सम्बन्धमा तोकिए बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने ।

२५. पाठ्यक्रम विकास विभाग: (१) विद्यालय शिक्षाको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको विकास गर्ने र सो सम्बन्धी नीति, योजना, मापदण्ड निर्धारण र कार्यान्वयनमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने प्रयोजनको लागि मन्त्रालय अन्तर्गत पाठ्यक्रम विकास विभाग रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विभागको प्रमुखको रूपमा महानिर्देशक रहनेछ ।

(३) पाठ्यक्रम विकास विभाग सम्बन्धी अन्य व्यवस्था र महानिर्देशकको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२६. शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र: (१) विद्यालय शिक्षा प्रणालीको समग्र शैक्षिक गुणस्तर परीक्षणको मानक, मापदण्डको विकास, विद्यालयको परीक्षण तथा विद्यार्थीको सिकाइको राष्ट्रिय उपलब्धि परीक्षण गर्न मन्त्रालय अन्तर्गत शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रले विद्यालय शिक्षा प्रणालीको समग्र शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण, विद्यालयको परीक्षण तथा विद्यार्थीको सिकाइको राष्ट्रिय उपलब्धिको परीक्षण गरी प्रतिवेदन मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधार सम्बन्धी योजना र कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रले सार्वजनिक गरेको विद्यालयको परीक्षण तथा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको राष्ट्रिय परीक्षणको प्रतिवेदन समेतलाई आधार मान्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-४

परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन

२७. परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन: (१) माध्यमिक तहको कक्षा बाह्रको अन्तमा हुने परीक्षा राष्ट्रिय परीक्षा बोर्डबाट, कक्षा दशको अन्तमा हुने परीक्षा सम्बन्धित प्रदेशको तोकिए बमोजिमको परीक्षा बोर्डबाट र कक्षा आठको अन्तमा हुने परीक्षा स्थानीय तहबाट सञ्चालन हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कक्षा आठको अन्तमा हुने परीक्षाको मूल विषयको प्रश्नपत्रको निर्माण सम्बन्धित जिल्ला शिक्षा कार्यालयले र ऐच्छिक विषयको प्रश्नपत्र राष्ट्रिय मापदण्डको अधीनमा रही सम्बन्धित विद्यालयले निर्माण गर्नेछ ।

२८. बोर्डको गठन: (१) माध्यमिक शिक्षाको अन्त्यमा लिइने परीक्षाको सञ्चालन, व्यवस्थापन, नतिजा प्रकाशन र प्रमाणीकरण गर्न तथा अन्य तहको परीक्षाको विषयमा राष्ट्रिय नीति तथा मापदण्ड निर्धारण र गुणस्तर नियन्त्रणको विषयमा परामर्श दिनका लागि राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड रहनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको बोर्डको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट कम्तीमा स्नातकोत्तर उपाधि हासिल गरेको र शिक्षा तथा परीक्षा सम्बन्धी क्षेत्रमा कम्तीमा बाह्र वर्षको अनुभव प्राप्त व्यक्तिहरू मध्येबाट नेपाल सरकारले नियुक्ति गरेको व्यक्ति	- अध्यक्ष
(ख) सचिव, मन्त्रालय	- उपाध्यक्ष
(ग) सहसचिव (विद्यालय शिक्षा हेर्ने), मन्त्रालय	- सदस्य
(घ) महानिर्देशक, शिक्षा विभाग	- सदस्य
(ङ) महानिर्देशक, पाठ्यक्रम विकास विभाग	- सदस्य
(च) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालीम परिषद्	- सदस्य
(छ) परीक्षा नियन्त्रक, त्रिभुवन विश्वविद्यालय	- सदस्य
(ज) सार्वजनिक तथा निजी लगानीका माध्यमिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू मध्येबाट मन्त्रालयले मनोनीत गरेको कम्तीमा एक जना महिला सहित दुई जना	- सदस्य
(झ) शिक्षा प्रशासन वा प्राध्यापन क्षेत्रमा कम्तीमा दश वर्षको अनुभव प्राप्त गरी परीक्षा सम्बन्धी विशेषज्ञता हासिल गरेका व्यक्तिहरू मध्येबाट मन्त्रालयले मनोनीत गरेको कम्तीमा एकजना महिला सहित तीनजना	- सदस्य
(ञ) नेपाल शिक्षा सेवाको राजपत्राङ्कित प्रथम श्रेणीको अधिकृत वा बोर्डको वरिष्ठ कर्मचारीहरूमध्येबाट मन्त्रालयले तोकेको कर्मचारी	- सदस्य-सचिव

(३) बोर्डको अध्यक्षको नियुक्तिको लागि नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्न लोक सेवा आयोगको अध्यक्षको अध्यक्षतामा ख्यातिप्राप्त शिक्षाविद्हरूमध्येबाट नेपाल सरकारले कम्तीमा एकजना महिला सहित तीन सदस्य रहेको एक सिफारिस समिति गठन गर्नेछ र सो समितिले सिफारिस गरेको व्यक्तिलाई नेपाल सरकारले बोर्डको अध्यक्षमा नियुक्ति गर्नेछ।

(४) बोर्डका अध्यक्ष तथा मनोनीत सदस्यको पदावधि चार वर्षको हुनेछ।

(५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अध्यक्ष वा मनोनीत सदस्यले आफ्नो पदीय जिम्मेवारी इमान्दारीपूर्वक पूरा नगरेमा अध्यक्षको हकमा नेपाल सरकारले र मनोनीत सदस्यको हकमा मन्त्रालयले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ।

तर त्यसरी पदबाट हटाउनु अघि निजलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मनासिब मौका दिनु पर्नेछ।

(६) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत बहाल रहेको बोर्डको अध्यक्ष र सदस्य यसै ऐन बमोजिम नियुक्ति भएको मानिनेछ र निज नियुक्ति हुँदाका बखत तोकेको अवधिसम्म आफ्नो पदमा बहाल रहन सक्नेछन्

(७) बोर्डको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२९. बोर्ड स्वशासित र सङ्गठित संस्था हुने: (१) बोर्ड अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित र सङ्गठित संस्था हुनेछ र यसले कानूनी व्यक्तित्व प्राप्त गर्नेछ ।

(२) बोर्डले कानूनी व्यक्तिको हैसियतले प्रचलित कानून बमोजिम अधिकारको प्रयोग, कर्तव्यको पालना र दायित्व निर्वाह गर्नेछ ।

३०. बोर्डको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) बोर्डको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) राष्ट्रिय मापदण्डको अधीनमा रही माध्यमिक शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन, नियन्त्रण, समन्वय, नतिजा प्रकाशन र प्रमाणीकरण गर्ने, गराउने,

(ख) विद्यालय तहको परीक्षा सम्बन्धी नीति निर्धारणका लागि मन्त्रालयलाई आवश्यक परामर्श उपलब्ध गराउने,

(ग) बोर्डको योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने गराउने,

(घ) बोर्डलाई कार्यसम्पादन गर्न आवश्यक पर्ने आर्थिक स्रोत जुटाउने,

(ङ) परीक्षाका लागि चाहिने परीक्षा साधन (टेष्ट) निर्माण र स्तरीकरण गर्ने,

(च) परीक्षा र मूल्याङ्कन सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने, नयाँ विधि, प्रणाली र कार्य ढाँचाको विकास गर्ने,

(छ) परीक्षाको मर्यादा र गुणस्तर कायम भए, नभएको सम्बन्धमा मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने,

(ज) परीक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन र प्रमाणीकरण सम्बन्धी प्राविधिक विषयमा प्रदेश सरकार र स्थानीय तहलाई सहजीकरण गर्ने ।

(२) परीक्षा सम्बन्धी बोर्डको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३१. बोर्डको कार्यालय: (१) बोर्डको केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौँ उपत्यकामा रहनेछ र यो ऐन प्रारम्भ हुँदाको बखत कायम रहेका बोर्ड अन्तर्गतका शाखा कार्यालयहरू आवश्यकता अनुसार रहन सक्नेछन् ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाको बखत राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड अन्तर्गतका प्रदेश परीक्षा कार्यालय यो ऐन प्रारम्भ भएपछि सम्बन्धित प्रदेश सरकार मातहत रहनेछन् ।

३२. बोर्डको पदाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) बोर्डको अध्यक्ष पूर्णकालीन काम गर्ने प्रमुख पदाधिकारी हुनेछ ।

(२) बोर्डको सदस्य सचिव पूर्णकालीन काम गर्ने प्रमुख प्रशासकीय पदाधिकारी हुनेछ ।

(३) बोर्डको अध्यक्ष तथा सदस्य-सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(४) बोर्डको अध्यक्षको पारिश्रमिक, सेवाको शर्त तथा सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३३. बोर्डका कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था: (१) बोर्डमा नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको दरबन्दी बमोजिमका कर्मचारी रहनेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका कर्मचारीहरूको खर्च बोर्डको कोषबाट व्यहोरिनेछ ।

(३) मन्त्रालयले आवश्यकता अनुसार बोर्डमा कर्मचारी खटाउन सक्नेछ ।

(४) बोर्डमा रहने कर्मचारी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३४. बोर्डको कोष: (१) बोर्डको एउटा छुट्टै कोष हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन्:-

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ख) विद्यार्थीको परीक्षा आवेदन र रजिष्ट्रेशन बापत प्राप्त हुने रकम,

(ग) विदेशी व्यक्ति, सरकार, संघ वा संस्थाबाट अनुदान स्वरूप प्राप्त रकम,

(घ) स्वदेशी व्यक्ति, संस्था वा निकायबाट प्राप्त रकम,

(ङ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (ग) बमोजिम कुनै रकम प्राप्त गर्नु अघि बोर्डले नेपाल सरकारको अर्थ मन्त्रालयको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(४) कोषको रकम बैङ्क तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त “क” वर्गको वाणिज्य बैङ्कमा खाता खोली जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(५) बोर्डको सदस्य-सचिव र लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट बोर्डको कोष सञ्चालन हुनेछ ।

(६) उपदफा (१) बमोजिमको कोषबाट बोर्डको तर्फबाट गरिने सम्पूर्ण खर्च व्यहोरिनेछ ।

(७) बोर्डको आय व्ययको लेखा नेपाल सरकारले अपनाएको ढाँचा बमोजिम राख्नु पर्नेछ र मन्त्रालयले चाहेमा जुनसुकै बखत बोर्डको हिसाब किताब जाँच गर्न, गराउन सक्नेछ ।

(८) बोर्डको लेखापरीक्षण महालेखापरीक्षकको कार्यालयबाट हुनेछ ।

३५. अभिलेख राख्ने: बोर्डले देहायका विवरणको अभिलेख राख्नु पर्नेछ:-

(क) यो ऐन प्रारम्भ हुनु भन्दा अगावै परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय, उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद् र राष्ट्रिय परीक्षा बोर्डबाट सञ्चालन भएका परीक्षाको नतिजा तथा सोसँग सम्बन्धित परीक्षार्थीको विवरण,

(ख) यो ऐन प्रारम्भ भएपछि माध्यमिक तहको अन्त्यमा जारी हुने प्रमाणपत्र र सो सम्बन्धी विवरण ।

३६. निर्देशन दिन सक्ने: (१) मन्त्रालयले बोर्डलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिएको निर्देशनको पालना गर्नु बोर्डको कर्तव्य हुनेछ ।

३७. अधिकार प्रत्यायोजन: बोर्डले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार बोर्डको अध्यक्ष, सदस्य, सदस्य-सचिव वा अधिकृत कर्मचारी वा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको कुनै अधिकृत कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

३८. वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्ने: बोर्डले आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र आफूले गरेका काम कारवाहीको विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन नेपाल सरकारको शिक्षा हेर्ने मन्त्री समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद-५

सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षक दरबन्दी तथा पदपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था

३९. विद्यालय शिक्षक सेवाको गठन: (१) सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षकको लागि एक विद्यालय शिक्षक सेवाको गठन गरिएकोछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विद्यालय शिक्षक सेवाभित्र देहायका तहहरू रहनेछन्:-

(क) आधारभूत तह, र

(ख) माध्यमिक तह।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिमको आधारभूत तहलाई देहाय बमोजिम विभाजन गरिएकोछ:-

(क) कक्षा एकदेखि पाँचसम्म अध्यापन गर्ने शिक्षकलाई साधारण, र

(ख) कक्षा ६ देखि कक्षा आठसम्म अध्यापन गर्ने शिक्षकलाई विषयगत।

४०. शिक्षकको श्रेणी विभाजन: (१) सार्वजनिक विद्यालयका माध्यमिक र आधारभूत तहका साधारण तथा विषयगत तर्फका शिक्षकलाई देहाय बमोजिम प्रथम, द्वितीय र तृतीय श्रेणीमा विभाजन गरिएकोछ:-

	विद्यालयको तह	श्रेणी
क	आधारभूत	तृतीय
		द्वितीय
		प्रथम
ख	माध्यमिक	तृतीय
		द्वितीय
		प्रथम

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुदाँका बखत कायम रहेका तह र श्रेणीका शिक्षक यसै ऐन बमोजिम सोही तह र श्रेणीमा कायम हुनेछन्।

४१. शिक्षकको पदसङ्ख्या र श्रेणी विभाजन: शिक्षकको पदसङ्ख्या र श्रेणी विभाजन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

४२. शिक्षक दरबन्दी रहने: (१) सार्वजनिक विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्या, विषयगत र कक्षागत आधारमा शिक्षकको दरबन्दी रहनेछ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कायम रहेको स्वीकृत शिक्षक दरबन्दी यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ।

(३) विशेष शिक्षा दिने विद्यालय वा स्रोत कक्षाका लागि अपाङ्गताको प्रकृति अनुसार सहजीकरण गर्न सक्ने विशेष दक्षता भएका शिक्षकको दरबन्दी रहनेछ।

(४) विद्यालयमा शिक्षक तथा विद्यार्थीको अनुपात र शिक्षक दरबन्दी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

४३. शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा हस्तान्तरण: (१) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत सार्वजनिक विद्यालयमा कायम रहेका शिक्षक दरबन्दीलाई विद्यार्थी सङ्ख्या, विषयगत तथा कक्षागत आवश्यकता र भौगोलिक अवस्था समेतका आधारमा मन्त्रालयले दरबन्दी मिलान गरी स्थानीय तहमा हस्तान्तरण गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि मन्त्रालयले प्रत्येक स्थानीय तहसँग सम्बन्धित स्थानीय तहभित्रका विद्यालय, विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक तथा स्वीकृत दरबन्दीको विवरण माग गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम माग भएको विवरण सम्बन्धित स्थानीय तहले सातदिन भित्र मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

(४) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कायम रहेका राहत शिक्षक अनुदान कोटा र विशेष शिक्षा शिक्षक अनुदान कोटा स्वतः शिक्षक दरबन्दीमा परिणत हुनेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम परिणत भएको दरबन्दीमा आयोगको सिफारिसमा स्थानीय तहले पदपूर्ति गर्नेछ ।

(६) यस ऐन बमोजिम हस्तान्तरण भएका शिक्षक कुनै कारणले सेवाबाट अलग भएमा दफा १०७ को अधीनमा रही निजले पाउने उपदान, निवृत्तभरण, उपचार खर्च, सञ्चित बिदाको रकम नेपाल सरकारले व्यहोर्नेछ । त्यस्तो रकम उपलब्ध गराउँदा निज बहाल रहेको सेवा शर्त सम्बन्धी तत्काल प्रचलित कानून बमोजिम पाउने सुविधाभन्दा घटी नहुने गरी उपलब्ध गराइनेछ ।

तर भविष्यमा सरकारी सेवाका निमित्त अयोग्य ठहरिने गरी सेवाबाट बर्खास्त भएको शिक्षकलाई यस उपदफा बमोजिमको कुनै सुविधा दिइने छैन ।

(७) यस दफा बमोजिम दरबन्दी मिलान तथा हस्तान्तरण भएका शिक्षकलाई स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रभित्रका विद्यालयको आवश्यकताका आधारमा पुनर्वितरण गरी पठनपाठनलाई व्यवस्थित गर्न सक्नेछ ।

(८) यो ऐन प्रारम्भ भएपछि रिक्त हुन आउने शिक्षक दरबन्दीको पदपूर्ति आयोगको सिफारिसमा स्थानीय तहले गर्नेछ ।

४४. विद्यालय शिक्षक सेवाको पदपूर्ति: (१) विद्यालय शिक्षक सेवाको देहायको पद देहाय बमोजिम पदपूर्ति गरिनेछ:-

(क) आधारभूत तह: साधारण तथा विषयगत शिक्षक

तह	खुला प्रतियोगिताद्वारा	आन्तरिक प्रतियोगिताद्वारा	कार्यक्षमताको मूल्याङ्कनद्वारा	ज्येष्ठता र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनद्वारा
तृतीय	१०० प्रतिशत	-	-	-
द्वितीय	-	२० प्रतिशत	६० प्रतिशत	२० प्रतिशत
प्रथम	-	२० प्रतिशत	६० प्रतिशत	२० प्रतिशत

La R
रामकृष्ण सुवेदी
सचिव

(ख) माध्यमिक तहः कक्षा नौ देखि बाहसम्मका लागि विषयगत शिक्षक

तह	खुला प्रतियोगिताद्वारा	आन्तरिक प्रतियोगिताद्वारा	कार्यक्षमताको मूल्याङ्कनद्वारा	ज्येष्ठता र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनद्वारा
तृतीय	७० प्रतिशत	३० प्रतिशत	-	-
द्वितीय	३० प्रतिशत	२० प्रतिशत	३० प्रतिशत	२० प्रतिशत
प्रथम		२० प्रतिशत	५० प्रतिशत	३० प्रतिशत

(२) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि राहत शिक्षक अनुदान कोटा र विशेष शिक्षा शिक्षक अनुदान कोटामा कार्यरत शिक्षकलाई यो ऐन प्रारम्भ भएपछि शिक्षक सेवा आयोगबाट सञ्चालित हुने पहिलोपटकको परीक्षामा भाग लिन उमेरहद लाग्ने छैन।

(३) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दफा ४३ को उपदफा (४) बमोजिम कायम भएको कुल दरबन्दीको पचास प्रतिशत सिटमा यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत राहत शिक्षक अनुदान कोटा र विशेष शिक्षा शिक्षक अनुदान कोटामा कार्यरत शिक्षकहरूमध्येबाट सीमित प्रतिस्पर्धाका आधारमा र पचास प्रतिशत सिटमा खुल्ला प्रतिस्पर्धाका आधारमा परीक्षा लिई आयोगको सिफारिसमा पदपूर्ति गरिनेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम राहत शिक्षक अनुदान कोटा र विशेष शिक्षा शिक्षक अनुदान कोटाका लागि छुट्याइएको पचास प्रतिशत सिटमा सो वर्षको विज्ञापनमा पदपूर्ति हुन नसकेमा सोही वर्ष खुल्ला प्रतिस्पर्धाको आधारमा हुने विज्ञापनबाट बाँकी सिटमा पूर्ति गरिनेछ।

(५) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कक्षा एघार र बाहमा अध्यापन गरिरहेका शिक्षकलाई यो ऐन प्रारम्भ भएपछि आयोगबाट हुने माध्यमिक तहको तृतीय र द्वितीय श्रेणीको पदमा हुने खुल्ला तर्फको विज्ञापनमा एक पटकको लागि परीक्षामा भाग लिन उमेर हद लाग्ने छैन।

(६) उपदफा (१) को खण्ड (क) को आधारभूत तहको द्वितीय र प्रथम श्रेणीको आन्तरिक प्रतियोगिताबाट पूर्ति गरिने बीस प्रतिशत पदमा सो पदको लागि तोकिएको न्यूनतम योग्यता भएको र दफा ६३ बमोजिम सेवा अवधि पूरा गरेका आधारभूत तहमा कार्यरत स्थायी शिक्षकहरूले प्रतिस्पर्धा गर्न सक्नेछन्।

(७) उपदफा (१) को खण्ड (ख) को माध्यमिक तहको तृतीय श्रेणीको आन्तरिक प्रतियोगिताबाट पूर्ति गरिने तीस प्रतिशत पदमा सो पदको लागि तोकिएको न्यूनतम योग्यता भएको र दफा ६३ बमोजिम सेवा अवधि पूरा गरेका आधारभूत तहमा कार्यरत स्थायी शिक्षकहरूले प्रतिस्पर्धा गर्न सक्नेछन्।

(८) उपदफा (१) को खण्ड (ख) को माध्यमिक तहको प्रथम र द्वितीय श्रेणीको आन्तरिक प्रतियोगिताबाट पूर्ति गरिने बीस प्रतिशत पदमा सो पदको लागि तोकिएको न्यूनतम योग्यता भएको र दफा ६३ बमोजिम सेवा अवधि पूरा गरेका माध्यमिक तहको तृतीय श्रेणीमा कार्यरत स्थायी विषयगत शिक्षकहरूले प्रतिस्पर्धा गर्न सक्नेछन्।

[Signature]

रामकृष्ण सुवेदी
सचिव

(९) शिक्षक सेवाको पदपूर्ति र बढुवा सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

४५. पदपूर्ति सम्बन्धी विशेष व्यवस्था: (१) विद्यालय शिक्षक सेवालार्ई समावेशी बनाउन खुला प्रतियोगिताद्वारा पूर्ति हुने पदमध्ये पैतालीस प्रतिशत पद छुट्याई सो प्रतिशतलाई शत प्रतिशत मानी देहाय बमोजिमका उम्मेदवारको बीचमा मात्र छुट्टाछुट्टै प्रतिस्पर्धा गराई पदपूर्ति गरिनेछ:-

(क) महिला	तेत्तीस प्रतिशत
(ख) आदिवासी/जनजाति	सत्ताइस प्रतिशत
(ग) तराइ मधेसमा बसोबास गर्ने मधेसी, आदिवासी जनजाति, दलित पिछडा वर्ग वा अल्पसङ्ख्यक मुसलमान समुदाय र थारु	बाइस प्रतिशत
(घ) दलित	नौ प्रतिशत
(ङ) अपाङ्गता भएका व्यक्ति	पाँच प्रतिशत
(च) पिछडिएको क्षेत्र	चार प्रतिशत

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि,-

(१) “आदिवासी/जनजाति, मधेसी, दलित, पिछडा वर्ग, अल्पसङ्ख्यक मुसलमान वा थारु” भन्नाले आर्थिक र सामाजिक रूपमा पछाडि परेका आदिवासी/जनजाति, मधेसी, दलित, पिछडा वर्ग वा अल्पसङ्ख्यक मुसलमान वा थारु सम्झनु पर्छ।

(२) “पिछडिएको क्षेत्र” भन्नाले अछाम, कालिकोट, जाजरकोट, जुम्ला, डोल्पा, बझाङ, बाजुरा, मुगु र हुम्ला जिल्ला सम्झनु पर्छ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिम महिलाको लागि छुट्याइएको तेत्तीस प्रतिशतमध्ये तीन प्रतिशत दलित समुदायका महिला र दुई प्रतिशत मुस्लिम समुदायका महिलाका लागि छुट्याउनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) को खण्ड (ख), (ग) वा (घ) बमोजिम उम्मेदवार हुने व्यक्तिले कुनै पदको लागि भएको विज्ञापनमा कुनै एक खण्डको समुदायको उम्मेदवारको रूपमा मात्र प्रतिस्पर्धा गर्न सक्नेछ।

तर महिला उम्मेदवारको हकमा यो व्यवस्था लागू हुने छैन।

(४) उपदफा (१) बमोजिम छुट्याइएको पदमा जुन वर्षको लागि विज्ञापन भएको हो सो वर्ष हुने विज्ञापनमा उपयुक्त उम्मेदवार उपलब्ध हुन नसकेमा त्यस्तो पद सोही वर्ष खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा पूर्ति हुने पदमा समावेश गरी नतिजा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ।

(५) उपदफा (१) बमोजिम निर्धारण गरिएको प्रतिशतद्वारा पदपूर्ति गर्ने व्यवस्था प्रत्येक दश वर्षमा हुने जनगणना पछि पुनरावलोकन गर्नु पर्नेछ।

(६) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्यालय शिक्षक सेवामा एक पटक आरक्षण प्राप्त गरेको व्यक्ति पुनः आरक्षणको सुविधा प्राप्त गर्न सक्नेछैन।

(७) उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिशतका आधारमा पदसङ्ख्या निर्धारण गर्दा कुनै विवाद आएमा आयोगको निर्णय अन्तिम हुनेछ।

४६. आयोगको सिफारिसमा नियुक्ति हुने : (१) खुला प्रतियोगिता र आन्तरिक प्रतियोगिताद्वारा पूर्ति हुने पदमा आयोगको सिफारिसमा शिक्षकको नियुक्ति गरिनेछ।

Handwritten signature

सकृष्ण सुवेदी
सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिम पदपूर्तिको लागि आयोगले पदसङ्ख्या निर्धारण गरी विज्ञापन गर्नेछ ।

४७. पदपूर्तिका लागि माग गर्ने: (१) विद्यालय शिक्षक सेवाको कुनै पद रिक्त भएमा सम्बन्धित विद्यालयले त्यसरी पद रिक्त भएको मितिले सात दिनभित्र सोको विवरण स्थानीय तहमा पठाउनु पर्नेछ ।

(२) स्थानीय तहको प्रशासकीय प्रमुख वा निजले तोकेको शिक्षा तर्फको अधिकृतले शिक्षक सेवा आयोगले स्वीकृत गरेको कार्यतालिका बमोजिम पदपूर्तिको लागि विज्ञापन गर्ने मितिभन्दा कम्तीमा एक महिना अघि पदपूर्तिका लागि शिक्षक सेवा आयोगमा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) स्थानीय तहले शिक्षक सेवाको पदपूर्तिका लागि माग गर्दा उपदफा (१) बमोजिम रिक्त हुने पद र सो शैक्षिक सत्रभित्र अनिवार्य अवकाशबाट रिक्त हुने पद समेत यकिन गरी माग गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको अवधिभित्र रिक्त पदको जानकारी नगराउने प्रधानाध्यापक तथा कर्मचारीलाई विभागीय कारबाही हुनेछ ।

४८. नियुक्ति र पदस्थापन: (१) शिक्षक सेवाको पदमा आयोगबाट सिफारिस भई आएको व्यक्तिलाई स्थानीय तहले नियुक्ति गर्नु पर्नेछ ।

(२) आयोगले सिफारिस गरेको योग्यताक्रमका आधारमा शिक्षकको पदस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

(३) अपाङ्गता भएका शिक्षकको पदस्थापन गर्दा निजको अपाङ्गताको अवस्थालाई विचार गरी उपयुक्त स्थान गर्नु पर्नेछ ।

४९. व्यक्तिगत विवरण: (१) विद्यालय शिक्षक सेवामा नियुक्ति भएको शिक्षकले नियुक्ति भएको एक महिनाभित्र तोकिएको ढाँचामा आफ्नो व्यक्तिगत विवरण (सिटरोल) तयार गरी सम्बन्धित विद्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको व्यक्तिगत विवरण सम्बन्धित विद्यालयले स्थानीय तहमा पठाउनु पर्नेछ र स्थानीय तहले प्राप्त गरेको त्यस्तो विवरण पन्ध्र दिनभित्र राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) मा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) ले व्यक्तिगत विवरण प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र दर्ता गरी अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

(४) शिक्षकको व्यक्तिगत विवरण दुरुस्त राख्न लगाउने जिम्मेवारी सम्बन्धित प्रधानाध्यापक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिको हुनेछ ।

(५) आफ्नो व्यक्तिगत विवरण अद्यावधिक गर्ने गराउने दायित्व सम्बन्धित शिक्षकको हुनेछ ।

५०. शिक्षकको योग्यता: (१) देहायको योग्यता भएको व्यक्ति शिक्षक पदमा नियुक्तिका लागि योग्य हुनेछ:-

(क) नेपाली नागरिक,

(ख) आधारभूत तहको साधारण वा विषयगत तृतीय श्रेणीको शिक्षकको हकमा स्नातक तह र माध्यमिक तहको शिक्षकको हकमा सम्बन्धित विषयमा स्नातकोत्तर तह उत्तीर्ण गरेको,

(ग) अध्यापन अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको,

(घ) एक्काइस वर्ष उमेर पूरा भई पैंतीस वर्ष पूरा नभएको,
तर,

(१) तल्लो तहको स्थायी शिक्षकलाई माथिल्लो तहमा खुला प्रतिस्पर्धा गर्न उमेरको हद लाग्ने छैन ।

(२) महिलाको हकमा चालीस वर्ष र अपाङ्गता भएका उम्मेदवारहरू मात्र प्रतिस्पर्धा गर्ने पदहरूमा चालीस वर्षसम्म उम्मेदवार हुन सकिनेछ ।

(ङ) नैतिक पतन देखिने फौजदारी कसूरमा सजाय नपाएको,

(च) प्रचलित कानून बमोजिम शिक्षक नियुक्त हुन अयोग्य नभएको ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ख) मा उल्लिखित योग्यता यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कार्यरत शिक्षकको हकमा लागू हुने छैन र त्यस्तो शिक्षकलाई आफू बहाल रहेको तहमा अध्यापन गर्न सो व्यवस्थाले कुनै असर पुऱ्याएको मानिने छैन ।

(३) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विशेष शिक्षा प्रदान गर्ने शिक्षकको योग्यता तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५१. उम्मेदवार हुनको लागि अयोग्यता : देहायको व्यक्ति विद्यालय शिक्षक सेवाको पदमा उम्मेदवार हुन अयोग्य हुनेछः-

(क) दफा ५० बमोजिमको योग्यता नभएको,

(ख) भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य ठहरिने गरी सेवाबाट बर्खास्त गरिएको,

(ग) भ्रष्टाचार, जासुसी, जालसाजी, किर्ते, ठगी, लागू औषध कारोबार, सम्पत्ति शुद्धीकरण, पुरातात्विक वस्तु बेचबिखन, मानव बेचबिखन, अपहरण, शरीर बन्धक, जबरजस्ती करणी, चोरी, आगजनी तथा नैतिक पतन देखिने अन्य फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट कसूरदार ठहरिएको,

(घ) विदेशी मुलुकको स्थायी आवासीय अनुमति प्राप्त गरेको ।

५२. परीक्षणकाल: (१) विद्यालय शिक्षक सेवाको पदमा नियुक्ति गर्दा एक वर्ष परीक्षणकालमा रहने गरी गरिनेछ ।

तर महिला शिक्षकको हकमा छ महिनाको परीक्षणकाल हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको परीक्षणकालमा निजको काम सन्तोषजनक नभएमा निजको नियुक्ति बदर गर्न सकिनेछ ।

(३) परीक्षणकालमा नियुक्ति बदर नगरिएका शिक्षकको नियुक्ति परीक्षणकाल समाप्त भएपछि स्वतः सदर भएको मानिनेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम शिक्षक सेवामा एक पटक परीक्षण काल पूरा गरेको शिक्षकलाई पुनः परीक्षणकालमा राखिने छैन ।

La R
रामकृष्ण सुवेदी
सचिव

परिच्छेद-६

सार्वजनिक विद्यालय शिक्षकको पारिश्रमिक, सेवा, शर्त र सुविधा

५३. तलब, भत्ता: (१) शिक्षकले विद्यालयमा हाजिर भएको दिनदेखि नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिमको तलब, भत्ता पाउनेछ ।

(२) प्रत्येक स्थायी शिक्षकले एक वर्षको सेवा अवधि पूरा गरेपछि एक दिनको तलब बराबरको रकम तलब वृद्धि पाउनेछ ।

तर त्यस्तो तलबवृद्धि तोकिएको सङ्ख्यामा नबढ्ने गरी निश्चित अवधि वा वर्षसम्म मात्र थप गर्दै लगिनेछ ।

(३) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत स्थायी नियुक्त भई कार्यरत रहेका शिक्षकको तत्काल प्रचलित कानून बमोजिम पाउने सेवा, शर्त र सुविधामा प्रतिकूल असर पर्ने गरी कुनै परिवर्तन गरिने छैन ।

(४) शिक्षकले पकाएको तलब, भत्ता निज जुनसुकै तरिकाले विद्यालय शिक्षक सेवामा नरहे पनि पाउनेछ ।

(५) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक कुनै पनि शिक्षकको तलब, भत्ता कट्टा गरिने छैन ।

५४. निलम्बन भएमा पाउने तलब: (१) कुनै शिक्षक छानबिन वा विभागीय कारबाहीको फलस्वरूप निलम्बन भएमा सो निलम्बनको अवधिभर निजले आफ्नो तलबको आधा मात्र पाउनेछ ।

तर निजले सफाई पाएमा निलम्बन रहेको अवधिमा आधा तलब पाएको भए सो कट्टा गरी बाँकी र नपाएको भए पूरै तलब वृद्धि हुने भएमा सो समेत पाउनेछ र कसूरदार ठहरिएमा निलम्बन भएको मितिदेखिको बाँकी तलब भत्ता पाउने छैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै अदालतमा मुद्दा दायर भएको कारणले कुनै शिक्षक निलम्बन भएकोमा त्यस्तो मुद्दामा अदालतबाट कसूरदार ठहरी फैसला भएमा त्यस्तो फैसला भएको मितिदेखि निजले तलब पाउने छैन ।

५५. चाडपर्व खर्च: शिक्षकले आफ्नो धर्म, संस्कृति, परम्परा अनुसार मनाउने चाडपर्वको लागि खाइपाइ आएको एक महिनाको तलब बराबरको रकम प्रत्येक आर्थिक वर्षमा एक पटक चाडपर्व खर्चको रूपमा पाउनेछ ।

५६. सञ्चय कोष: स्थायी शिक्षकको मासिक तलबबाट दश प्रतिशतका दरले हुने रकम कट्टा गरी सो रकममा शत प्रतिशत रकम थप गरी सञ्चय कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

५७. सावधिक जीवन बीमा: नेपाल सरकारले शिक्षकको योगदानमा आधारित तोकिए बमोजिम सावधिक जीवन बीमा गर्नेछ ।

५८. उपचार खर्च: (१) शिक्षकले सेवा अवधिभरमा माध्यमिक तहको शिक्षक भए बाह्र महिना बराबरको, आधारभूत तहको कक्षा छ देखि कक्षा आठसम्म शिक्षक भए अठार महिना बराबरको र कक्षा एकदेखि पाँचसम्म अध्यापन गर्ने शिक्षक भए एक्काइस महिना बराबरको उपचार खर्च पाउनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कार्यरत रहेका शिक्षकको हकमा तत्काल प्रचलित कानून बमोजिम पाइरहेको सुविधा भन्दा कम हुने गरी उपचार खर्च दिइने छैन ।

(३) भविष्यमा विद्यालय शिक्षक सेवाको निमित्त अयोग्य ठहरिने गरी सेवाबाट बर्खास्त गरिएको अवस्थामा बाहेक अन्य जुनसुकै कारण विद्यालय शिक्षक सेवाबाट अलग हुँदा यस दफा बमोजिम सेवा अवधिभरमा पाउने उपचार खर्चमध्ये केही लिई वा नलिई उपचार खर्च लिन बाँकी रहेको भए त्यस्तो बाँकी रकम एकमुष्ट लिन पाउनेछ ।

५९. शिक्षकले पाउने बिदा: (१) शिक्षकले देहायका बिदाहरू तोकिए बमोजिम लिन पाउनेछन् :-

- (क) भैपरी आउने र पर्व बिदा,
- (ख) बिरामी बिदा,
- (ग) प्रसुति बिदा,
- (घ) प्रसुति स्याहार बिदा,
- (ङ) किरिया बिदा,
- (च) अध्ययन बिदा, र
- (छ) असाधारण बिदा ।

(२) बिदा अधिकार नभई सुविधाको रूपमा मात्र लिन सकिनेछ ।

परिच्छेद-७

सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षकको सरुवा र बढुवा सम्बन्धी व्यवस्था

६०. शिक्षकको सरुवा: (१) स्थानीय तहले आफू अन्तर्गतको एक सार्वजनिक विद्यालयबाट अर्को सार्वजनिक विद्यालयमा शिक्षक सरुवा गर्न सक्नेछ । त्यसरी सरुवा गर्दा आधारभूत तहको साधारण शिक्षकलाई समान पदको रिक्त पदमा र आधारभूत तहको विषयगत र माध्यमिक तहको शिक्षकलाई विषयगत रिक्त पदमा मात्र सरुवा गर्नु पर्नेछ ।

(२) एक स्थानीय तहको सार्वजनिक विद्यालयबाट अर्को स्थानीय तहको सार्वजनिक विद्यालयको रिक्त शिक्षक पदमा सरुवाको लागि निवेदन दिएमा रिक्त पद र विषय समेत मिल्ने भएमा कार्यरत रहेको स्थानीय तहको सहमतिमा सरुवा भइ आउने स्थानीय तहले त्यस्तो शिक्षकको सरुवा गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सरुवा हुने विद्यालयको त्यस्तो रिक्त पदमा पदपूर्तिको लागि विज्ञापन भएको वा पदपूर्तिका लागि माग गरी पठाएको भएमा सो पदमा सरुवा गर्न सकिने छैन ।

(४) अपाङ्गता भएको शिक्षकको सरुवा गर्दा निजको अपाङ्गताको अवस्थालाई विचार गरी सम्भव भएसम्म उपयुक्त स्थानमा गर्नु पर्नेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम एक स्थानीय तहको सार्वजनिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकलाई अर्को स्थानीय तहको सार्वजनिक विद्यालयमा सरुवा गर्दा नियुक्ति भएको मितिले कम्तीमा पाँच वर्ष पूरा नभएसम्म सरुवा गर्न पाइने छैन ।

६१. शिक्षकको बढुवा: (१) शिक्षकको बढुवा देहायको आधारमा गरिनेछ:-

- (क) आन्तरिक प्रतियोगिता,
- (ख) कार्यक्षमताको मूल्याङ्कन,
- (ग) ज्येष्ठता र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको बढुवा गर्दा आधारभूत तहसम्मको बढुवाको हकमा जिल्लागत र माध्यमिक तहको बढुवा गर्दा प्रदेशगत आधारमा हुनेछ ।

(३) कार्यक्षमता तथा कार्यसम्पादनका आधारमा हुने बढुवाको आधार र त्यसको अङ्क भार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) ज्येष्ठता बापत	- पैंतीस अङ्क,
(ख) कार्यसम्पादन (विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि मूल्याङ्कन) बापत	- पैंतीस अङ्क,
(ग) शैक्षिक योग्यता बापत	- बीस अङ्क,
(घ) तालीम बापत	- दश अङ्क,

(४) सार्वजनिक विद्यालय शिक्षकको बढुवाका लागि तालीमको अङ्क गणना गर्दा बढुवा हुने श्रेणीको पद भन्दा एक तह मुनिको श्रेणीको पदमा लिएको तालीमको मात्र गणना गरिनेछ । त्यस्तो तालीम कम्तीमा तीस कार्यदिनको हुनु पर्नेछ ।

६२. बढुवा समिति : (१) विद्यालय शिक्षक सेवाको आधारभूत र माध्यमिक तहको बढुवाद्वारा पूर्ति हुने रिक्त पदका लागि सिफारिस गर्न देहाय बमोजिमको एक बढुवा समिति रहनेछः-

(क) सचिव, प्रदेश सरकारको शिक्षा हेर्ने मन्त्रालय	- अध्यक्ष
(ख) आयोगले तोकेको प्रतिनिधि	- सदस्य
(ग) निर्देशक, प्रदेश सरकारको शिक्षा विकास निर्देशनालय	- सदस्य-सचिव

(२) बढुवा समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयको विशेषज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको बढुवा समितिको सचिवालय प्रदेश सरकारको शिक्षा विकास निर्देशनालयमा रहनेछ ।

(४) बढुवा समितिले बढुवा सिफारिस गर्दा अपनाउने कार्यविधि आयोगले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

६३. बढुवाको लागि न्यूनतम सेवा अवधि र शैक्षिक योग्यता : (१) बढुवाको लागि उम्मेदवार हुन बढुवा हुने पदको तहभन्दा एक तह मुनिको पदमा बढुवाको लागि दरखास्त आह्वान हुनुभन्दा अधिको शैक्षिक सत्रसम्ममा देहाय बमोजिमको न्यूनतम सेवा अवधि पुगेको हुनु पर्नेछः-

(क) आधारभूत तहको लागि चार वर्ष,
(ख) माध्यमिक तहको लागि पाँच वर्ष ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम बढुवाको लागि उम्मेदवार हुन बढुवा हुने तहको लागि तोकिए बमोजिमको न्यूनतम शैक्षिक योग्यता हासिल गरेको हुनु पर्नेछ ।

(३) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि बढुवा हुने तहको लागि निर्धारित न्यूनतम शैक्षिक योग्यता नभएको शिक्षकलाई सो तहमा बढुवा गरिनेछैन ।

(४) ज्येष्ठताको आधारमा बढुवा गरिने पदको लागि कम्तीमा दश वर्ष सेवा अवधि पूरा गरेको र तोकिए बमोजिमको न्यूनतम शैक्षिक योग्यता हासिल गरेका शिक्षक सम्भाव्य उम्मेदवार हुन सक्ने छन् ।

५५२
रामकृष्ण सुवेदी
सचिव

६४. बढुवाको लागि उम्मेदवार हुन नपाउने : दफा ६३ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै पनि शिक्षक देहायको अवस्थामा देहायको अवधिभर बढुवाको लागि उम्मेदवार हुन पाउने छैन :-

- (क) निलम्बन भएकोमा निलम्बन भएको अवधिभर,
- (ख) नसिहत पाएकोमा नसिहत पाएको मितिले एक वर्षसम्म,
- (ग) बढुवा रोक्का भएकोमा बढुवा रोक्का भएको अवधिभर,
- (घ) तलब वृद्धि रोक्का भएकोमा तलब वृद्धि रोक्का भएको अवधिभर ।

६५. बढुवा नियुक्ति रोक्का: (१) बढुवाका लागि सिफारिस भइसकेको कुनै शिक्षकले बढुवा नियुक्ति लिनु भन्दा अगावै कुनै कारणले निलम्बन, बढुवा रोक्का, तलब वृद्धि रोक्का वा नसिहत पाएमा सो अवधिभर निजको बढुवा नियुक्ति रोक्का गर्नु पर्नेछ। त्यसरी निलम्बन, बढुवा रोक्का, तलब वृद्धि रोक्का फुकुवा भएको वा नसिहत पाएको अवधि समाप्त भएको भोलिपल्टको मितिबाट ज्येष्ठता कायम हुने गरी बढुवा नियुक्ति दिनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि बढुवा नियुक्ति रोक्का भएको शिक्षकले लागेको आरोपबाट सफाई पाएमा वा निलम्बन फुकुवा भएमा निजको बढुवा नियुक्ति रोक्का नभए सरह बढुवा भएको पदको ज्येष्ठता कायम गरिनेछ ।

६६. ज्येष्ठताद्वारा हुने बढुवाको आधार : (१) बढुवा समितिले ज्येष्ठताद्वारा हुने बढुवाको लागि सिफारिस गर्दा दफा ६३ बमोजिमको न्यूनतम सेवा अवधि र शैक्षिक योग्यता भएको तथा दफा ६४ बमोजिम उम्मेदवार हुन नपाउने अवस्था नभएको र बढुवाको लागि सम्भाव्य उम्मेदवार हुन जति वर्षको सेवा आवश्यक पर्ने हो पछिल्लो त्यति वर्षको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनमा औसतमा नब्बे प्रतिशत वा सो भन्दा बढी अङ्क प्राप्त गरेको उम्मेदवारलाई ज्येष्ठताको आधारमा बढुवा सिफारिस गर्नेछ ।

(२) बढुवा समितिले उपदफा (१) बमोजिम हुने बढुवाको लागि सिफारिस गर्दा देहायको आधारमा ज्येष्ठता कायम गरी सिफारिस गर्नु पर्नेछ :-

- (क) हाल बहाल रहेको तहको पदमा नियुक्ति वा बढुवा भएको मितिको आधारमा,
- (ख) खण्ड (क) बमोजिम ज्येष्ठता नछुट्टिएमा हाल बहाल रहेको तहभन्दा तल्लो तहको पदमा नियुक्ति वा बढुवा भएको मितिको आधारमा,
- (ग) खण्ड (ख) बमोजिम समेत ज्येष्ठता नछुट्टिएमा हाल बहाल रहेको तहको पदमा आयोग वा बढुवा समितिले गरेको सिफारिसको योग्यताक्रमको आधारमा,
- (घ) खण्ड (ग) बमोजिम समेत ज्येष्ठता नछुट्टिएमा उमेरको ज्येष्ठताको आधारमा ।

६७. कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन : (१) शिक्षकको वार्षिक रुपमा कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन हुनेछ ।

(२) शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन वापत सुपरिवेक्षक, पुनरावलोकनकर्ता र पुनरावलोकन समितिले दिने अङ्कको विभाजन, सुपरिवेक्षक, पुनरावलोकनकर्ता र पुनरावलोकन समितिमा रहने पदाधिकारी तथा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन फाराम भरी बुझाउने समयमावधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

६८. शैक्षिक योग्यता र तालीमको मूल्याङ्कन: (१) शिक्षकले बढुवाको दरखास्तसँगै शैक्षिक योग्यता र सेवाकालीन तालीम बापतको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) दफा ६२ बमोजिमको बढुवा समितिले शिक्षकले बढुवा प्रयोजनको लागि दरखास्तसँग पेश गरेको शैक्षिक योग्यता निजको तह र श्रेणीसँग सम्बन्धित हो वा होइन भन्ने सम्बन्धमा द्विविधा भएमा आयोगको परामर्श लिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम परामर्श लिएकोमा सो विषयमा आयोगको परामर्श बमोजिम हुनेछ ।

६९. बढुवाको उजुरी : (१) बढुवा समितिले गरेको बढुवाको सिफारिसमा चित्त नबुझ्ने शिक्षकले बढुवा सिफारिस गरेको मितिले पन्ध्र दिनभित्र आयोगमा उजुरी दिन सक्नेछ । त्यस्तो उजुरी आयोगले उजुरी गर्ने म्याद समाप्त भएको मितिले साठी दिनभित्र टुङ्गो लगाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पर्न आएका उजुरी टुङ्गो लागेपछि पहिले प्रकाशित बढुवा नामावलीमा संशोधन गर्नुपर्ने भएमा आयोगले सोको सूचना बढुवा समितिलाई दिनु पर्नेछ ।

७०. बढुवा सम्बन्धी विशेष व्यवस्था : (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि एउटै श्रेणीमा कम्तीमा पन्ध्र वर्षसम्म कार्यरत आधारभूत वा माध्यमिक तहको द्वितीय श्रेणी वा सोभन्दा मुनिका शिक्षक उमेर हदका कारण अनिवार्य अवकास हुन एक महिना बाँकी भएमा निजलाई एक श्रेणी माथिको पदमा बढुवा गरिनेछ ।

(२) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि एउटै श्रेणीमा कम्तीमा पन्ध्र वर्षसम्म बहाल रहेको कुनै शिक्षकको मृत्यु भएमा त्यस्तो शिक्षकको परिवारलाई साविकको श्रेणीभन्दा माथिल्लो श्रेणीको निवृत्तभरण लगायत अन्य सुविधा प्रदान गरिनेछ ।

परिच्छेद-८

सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षकको आचरण

७१. समयपालना र नियमितता: शिक्षकले निर्धारित समयमा नियमित रूपले विद्यालयमा हाजिर हुनु पर्नेछ र सम्भव भएसम्म पहिले बिदाको स्वीकृति नलिई विद्यालयमा अनुपस्थित हुनु हुँदैन ।

७२. अनुशासन र आदेश पालना: शिक्षकले देहाय अनुसारको अनुशासन र आदेश पालना गर्नु पर्नेछ:-

(क) आफ्नो कर्तव्य इमान्दारी र तत्परता साथ पालना गर्नुपर्ने,

(ख) विद्यालयको अध्यापन सम्बन्धी काममा प्रधानाध्यापक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिले दिएको जिम्मेवारी तथा निर्देशनलाई शीघ्रताका साथ पालना गर्नुपर्ने,

(ग) सबै शिक्षक तथा अभिभावकहरू प्रति उचित आदर देखाउनु पर्ने, र

(घ) विद्यार्थीहरू प्रति बालमैत्रीपूर्ण व्यवहार गर्नुपर्ने ।

७३. राजनीतिक क्रियाकलापमा संलग्न हुन नहुने: शिक्षकले राजनीतिक दल वा दलसँग आवद्ध सङ्गठनको सदस्यता लिन, राजनीतिक गतिविधिमा भाग लिन, राजनीतिक पदको लागि हुने निर्वाचनमा भाग लिन वा कसैको निमित्त मत वा चन्दा माग्न वा कुनै प्रकारको राजनीतिक क्रियाकलापमा संलग्न हुनु हुँदैन ।

तर कसैलाई मत दिएको वा दिने विचार गरेको कुरा प्रकट नगरी प्रचलित कानून बमोजिम आफूले पाएको मतदानको अधिकार प्रयोग गर्न बाधा पर्ने छैन ।

७३. लेख प्रकाशन र प्रसारण: (१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तह बीचको पारस्परिक सम्बन्ध वा कुनै विदेशी राष्ट्रसँगको सम्बन्धमा खलल पर्न सक्ने गरी वा जनता बीचको आपसी सम्बन्धमा प्रतिकूल असर पर्ने गरी कुनै शिक्षकले आफ्नो वास्तविक वा काल्पनिक नामबाट वा बेनामी कुनै लेख प्रकाशन गर्न, अनलाइन सञ्चार, रेडियो, टेलिभिजन वा सामाजिक सञ्जालको माध्यमबाट कुनै सार्वजनिक मन्तव्य दिन वा कुनै वक्तव्य प्रकाशन गर्न हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रचलित कानूनको अधीनमा रही शिक्षण सम्बन्धी आफ्नो पाठ प्रसारण गर्न, शैक्षिक बहस गर्न, अनुसन्धान गर्न तथा लेख प्रकाशन वा प्रसारण गर्न बाधा पर्ने छैन ।

७५. दान, उपहार, चन्दा प्राप्त गर्न र सहयोग लिन नहुने: (१) विद्यालयको काम र विद्यार्थीको सिकाई तथा मूल्याङ्कनमा प्रभाव पर्न सक्ने गरी कुनै पनि शिक्षकले स्थानीय तहको पूर्व स्वीकृति बिना आफूले वा आफ्नो परिवारको कुनै सदस्यद्वारा कसैबाट कुनै प्रकारको दान, दातव्य, कोसेली वा उपहार स्वीकार गर्न वा चन्दा माग्न वा विद्यार्थी र तिनका अभिभावकसँग सापटी वा सहयोग लिन हुँदैन ।

(२) शिक्षकलाई कुनै विदेशी सरकार वा विदेशी सरकारको कुनै प्रतिनिधिबाट कुनै उपहार प्राप्त हुन आएमा निजले स्थानीय तहलाई सो कुराको सूचना दिई निकास्या भए बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

७६. कम्पनी स्थापना वा सञ्चालन गर्न तथा व्यापार व्यवसाय गर्न नहुने: शिक्षकले स्थानीय तहको पूर्व स्वीकृति बिना कुनै बैङ्क, कम्पनी वा सहकारी संस्था स्थापना गर्न वा सञ्चालनको काममा भाग लिन तथा कानून बमोजिम दर्ता गराउनु पर्ने कुनै व्यापार वा व्यवसाय गर्न हुँदैन ।

७७. अन्यत्र नोकरी गर्न वा सेवा गर्न नहुने: (१) शिक्षकले आफ्नो विद्यालयको काममा बाहेक अन्यत्र कुनै प्रकारको नोकरी गर्न वा आर्थिक लाभ वा कुनै सुविधा प्राप्त गर्ने गरी परामर्शदाता, सल्लाहकार, विशेषज्ञ वा कुनै हैसियतले सेवा प्रदान गर्ने कार्य गर्नु हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै शिक्षकले देहायको कार्य गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन:-

- (क) राष्ट्रिय जनगणना, निर्वाचन सम्बन्धी काम, प्राकृतिक प्रकोप उद्धार वा यस्तै प्रकारका नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले तोकेको अन्य कुनै काममा संलग्न हुन,
- (ख) विद्यालयको पठनपाठनमा बाधा नपर्ने गरी र नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको नीति विपरीत नहुने गरी शिक्षकले साहित्यिक, वैज्ञानिक, कलात्मक, अनुसन्धानात्मक, सांस्कृतिक, मानव कल्याण, परोपकार, खुला तथा दूर शिक्षा कार्यक्रम वा खेलकुद सम्बन्धी कार्य गर्न
- (ग) स्थानीय तहको पूर्व स्वीकृति लिई विद्यालय समय बाहेकको समयमा शैक्षिक, प्राज्ञिक वा प्रशिक्षण संस्थामा प्रशिक्षण वा अनुसन्धान गर्न,
- (घ) विद्यालयको काममा बाधा नपर्ने गरी नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहद्वारा सञ्चालित वा नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको पूर्ण वा आंशिक

स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको प्रशिक्षण संस्थामा प्रशिक्षण सम्बन्धी कार्य वा अनुसन्धान गर्न,

(ङ) आर्थिक लाभ वा कुनै सुविधा नलिने, विद्यालयको काममा बाधा नपर्ने र नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको अहित नहुने गरी आफ्नो गैरराजनीतिक पेशागत सङ्गठन वा अन्य कुनै सामाजिक संस्थामा आबद्ध हुन।

(३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आयोगबाट पदपूर्तिका लागि लिइने प्रतियोगितात्मक परीक्षाको प्रक्रियामा संलग्न हुनेले त्यस्तो प्रशिक्षण कार्यक्रममा प्रशिक्षण दिन र त्यस्तो प्रशिक्षण कार्यक्रममा प्रशिक्षण दिएको शिक्षकले त्यसपछि तीन वर्षसम्म सञ्चालन हुने त्यस्तो परीक्षाको प्रक्रियामा संलग्न हुन पाउने छैन।

७८. प्रदर्शन र हडताल गर्न प्रतिबन्ध : शिक्षकले प्रदर्शन गर्न, बन्द हडतालमा भाग लिन, थुनछेक गर्न, बाधा अवरोध गर्न, घेराउ गर्न, दबाव दिन, पठनपाठन बन्द गर्न वा अन्य कुनै तरिकाबाट बालबालिकाको पढ्ने अधिकारमा बाधा पुऱ्याउन वा सो कार्य गर्ने उद्देश्यले अरुलाई उक्साउन समेत हुँदैन।

७९. बहुविवाह गर्न नहुने : शिक्षकले बहुविवाह गर्न हुँदैन।

८०. यौनजन्य दुर्व्यवहार गर्न नहुने : शिक्षकले विद्यार्थी र अरू कसैप्रति यौनजन्य दुर्व्यवहार गर्नु हुँदैन।

८१. यातना दिन नहुने : शिक्षकले विद्यार्थीलाई कुटपिट गर्न र कसैलाई पनि शारीरिक वा मानसिक यातना दिनु हुँदैन।

८२. सम्पत्ति विवरण पेश गर्नु पर्ने : शिक्षकले प्रचलित कानून बमोजिम तोकिएको अवधिभित्र सम्बन्धित स्थानीय तहमा आफ्नो सम्पत्तिको विवरण पेश गर्नु पर्नेछ र स्थानीय तहले त्यस्तो विवरण राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) मा पठाउनु पर्नेछ।

८३. स्थायी आवासीय अनुमति लिन नहुने : सार्वजनिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकले स्थायी आवासीय अनुमति लिन वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्नका लागि आवेदन दिनु हुँदैन।

परिच्छेद-९

सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षकको विभागीय कारबाही र सजाय

८४. चेतावनी दिन सकिने : शिक्षकले देहायको कुनै काम गरेमा सुपरिवेक्षक वा सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कारण खोली चेतावनी दिन सक्नेछ र सोको अभिलेख सम्बन्धित शिक्षकको व्यक्तिगत विवरण रहेका फाइलमा राख्नेछः-

(क) समय पालना नगरेमा,

(ख) मन्त्रालय, प्रदेश सरकार, मन्त्रालय अन्तर्गतका निकाय र स्थानीय तहले दिएको आदेश पालना नगरेमा,

(ग) पदीय मर्यादा अनुकूल कार्य नगरेमा,

(घ) परीक्षा र पठनपाठन सम्बन्धी काममा लापरवाही वा ढिलासुस्ती गरेमा,

(ङ) विद्यार्थीलाई बालमैत्री, शिष्ट, मर्यादित र सहयोगी व्यवहार नगरेमा वा अनावश्यक हैरानी दिएमा,

(च) आफ्नो कार्य जवाफदेहीपूर्वक नगरेमा।

८५. सजाय: उचित र पर्याप्त कारण भएमा शिक्षकलाई सजाय दिने अधिकारीले देहाय बमोजिमको विभागीय सजाय गर्न सक्नेछ:-

(क) सामान्य सजाय :

(१) नसिहत दिने,

(२) बढीमा पाँच तलब वृद्धि रोक्का गर्ने वा बढीमा पाँच वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्ने ।

(ख) विशेष सजाय :

(१) भविष्यमा शिक्षक सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिनेगरी सेवाबाट हटाउने,

(२) भविष्यमा शिक्षक सेवाको निमित्त अयोग्य ठहरिनेगरी सेवाबाट बर्खास्त गर्ने ।

८६. नसिहत दिने: देहायको कुनै अवस्था भएमा शिक्षकलाई नसिहत सजाय गर्न सकिनेछ:-

(क) निजको अध्यापन सम्बन्धी काम सन्तोषजनक नभएमा,

(ख) पूर्वस्वीकृति नलिई पटक पटक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेमा,

(ग) प्रचलित कानून बमोजिम पेशकी फछ्यौट नगरेमा,

(घ) सामाजिक परीक्षणको प्रतिवेदनबाट विद्यार्थीको सिकाइ सम्बन्धी काममा जिम्मेवार नदेखिएमा,

(ङ) दफा ८४ बमोजिम चेतावनी पाएको शिक्षकले पुनः सोही दफा बमोजिमको चेतावनी पाएमा ।

८७. बढीमा पाँच तलब वृद्धि रोक्का गर्ने वा बढीमा पाँच वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्ने : (१) देहायको कुनै अवस्थामा शिक्षकलाई बढीमा पाँच तलब वृद्धि रोक्का गर्ने वा बढीमा पाँच वर्षसम्म बढुवा रोक्का हुने गरी सजाय गर्न सकिनेछ :-

(क) अध्यापन गर्ने कार्य जिम्मेवारीपूर्वक पूरा नगरेमा,

(ख) अनुशासनहीन काम गरेमा,

(ग) विद्यार्थीको पीर मर्का र गुनासो पटक पटक बेवास्ता गरेको सम्बन्धमा प्रधानाध्यापक वा विद्यालय व्यवस्थापन समिति वा स्थानीय तहले दिएको निर्देशन पालना नगरेमा,

(घ) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा उल्लिखित आचरण पालना नगरेमा वा उल्लङ्घन गरेमा,

(ङ) अध्ययन अध्यापनमा जानाजान लापरवाही तथा ढिलासुस्ती गरी विद्यार्थीको सिकाइमा हानि पुऱ्याएमा,

(च) बढुवाको दरखास्त फाराम भर्दा झुठ्ठा विवरण पेश गरेको प्रमाणित भएमा,

(छ) विद्यार्थीलाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिएमा वा दुर्व्यवहार गरेमा,

(ज) बिना सूचना लगातार पन्ध्र दिनभन्दा बढी समय विद्यालयमा अनुपस्थित रहेमा,

(झ) दफा ८६ बमोजिम नसिहत पाएको शिक्षकले सोही पदमा रहँदा पुनः सोही दफा बमोजिम नसिहत पाएमा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै शिक्षकको तलब वृद्धि वा वढुवा रोक्का भएकोमा कुन मितिदेखि फुकुवा हुने हो सो कुरा सम्बन्धित अधिकारीले लिखित रुपमा जनाई अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

८८. सेवाबाट हटाउने वा बर्खास्त गर्ने : (१) देहायको कुनै अवस्थामा शिक्षकलाई भविष्यमा विद्यालय शिक्षक सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिनेगरी सेवाबाट हटाउन सकिनेछ:-

- (क) अध्यापनको जिम्मेवारी पूरा गर्न नसकेमा,
- (ख) परीक्षामा प्रश्नपत्रको गोपनीयता भङ्ग गर्ने, परीक्षा सञ्चालनमा अमर्यादित काम गर्ने वा गराउने, उत्तरपुस्तिका परीक्षणमा लापरवाही गर्ने तथा नतिजा प्रकाशनमा अमर्यादित कार्य गरेमा,
- (ग) विद्यार्थीलाई चरम शारीरिक वा मानसिक यातना दिएमा,
- (घ) राजनीतिक दल वा दलसँग आवद्ध सङ्गठनको सदस्यता लिएमा, राजनीतिक क्रियाकलापमा संलग्न भएमा वा अन्य कुनै पनि राजनीतिक गतिविधिमा भाग लिएमा,
- (ङ) विद्यालयमा मादक पदार्थ सेवन गरी आएको कुरा प्रमाणित भएमा,
- (च) बिदा स्वीकृत नगराई लगातार नब्बे दिनसम्म आफ्नो विद्यालयमा अनुपस्थित रहेमा,
- (छ) बिदा स्वीकृत गराएकोमा बाहेक वैदेशिक अध्ययन, तालीम वा अध्ययन भ्रमणमा गएकोमा त्यस्तो अध्ययन, तालीम वा अध्ययन भ्रमण पूरा गरेको मितिले तीस दिनभित्र सम्बन्धित विद्यालयमा हाजिर नभएमा,
- (ज) असाधारण वा अध्ययन बिदा भुक्तान भएको पन्ध्रदिनभित्र विद्यालयमा हाजिर हुन नआएमा,
- (झ) तोकिएको अधिकारीको स्वीकृति नलिइ विद्यालय समयमा अन्यत्र अध्यापन वा काम गरेमा वा अन्य कुनै व्यावसायिक क्रियाकलाप गरेमा,
- (ञ) बहुविवाह गरेमा,
- (ट) दफा ८७ बमोजिमको सजाय पाएको शिक्षकले पुनः सोही दफा बमोजिमको कुनै काम गरेमा,
- (ठ) यस ऐनमा उल्लिखित कसूर सम्बन्धी अभियोग बाहेक अन्य कुनै फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट एक वर्ष वा सोभन्दा बढी कैदको सजाय भएमा ।

(२) देहायको कुनै अवस्थामा शिक्षकलाई भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य ठहरिने गरी सेवाबाट बर्खास्त गरिनेछ :-

- (क) भ्रष्टाचार, जासुसी, जालसाजी, किर्ते, ठगी, लागू औषध कारोबार, सम्पत्ति शुद्धीकरण, पुरातात्विक वस्तु बेचबिखन, मानव बेचबिखन, अपहरण, शरीर बन्धक, जबरजस्ती करणी, चोरी, आगजनी तथा नैतिक पतन देखिने अन्य फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट कसूरदार ठहरिएमा,
- (ख) विदेशी मुलुकको स्थायी आवासीय अनुमति लिएको वा सोको लागि आवेदन दिएको प्रमाणित भएमा,

(ग) शिक्षक सेवामा नियुक्त हुने वा बहाल रहने उद्देश्यले नागरिकता, उमेर वा योग्यता ढाँटिको प्रमाणित भएमा ।

८९. सजाय गर्ने अधिकारी र सजाय दिने प्रक्रिया: (१) शिक्षकलाई सजायको आदेश दिने अधिकार देहाय बमोजिमका अधिकारीलाई हुनेछः-

(क) दफा ८६ बमोजिमको नसिहत सम्बन्धी सजाय गर्दा शिक्षकको हकमा प्रधानाध्यापक र प्रधानाध्यापकको हकमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति,

(ख) दफा ८७ बमोजिम वढीमा पाँच तलब वृद्धि रोक्का गर्ने वा पाँच वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्ने सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत,

(ग) दफा ८८ बमोजिम शिक्षकलाई सेवाबाट हटाउने वा बर्खास्त गर्न सम्बन्धित स्थानीय तह ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ख) र (ग) बमोजिम सजाय दिने अधिकारीले शिक्षकलाई सजाय दिनु अघि कारबाही गर्न लागिएको कारण उल्लेख गरी कम्तीमा सात दिनको म्याद दिई निजलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौका दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम मौका दिँदा निजमाथि लगाइएको आरोप स्पष्ट रूपले किटिएको र प्रत्येक आरोप कुन कुन तथ्य र कारणमा आधारित छ सो समेत खुलाउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम सफाइको मौका दिइएकोमा सम्बन्धित शिक्षकले सो म्यादभित्र उपदफा (३) बमोजिमको आरोपको तथ्य र प्रमाणको आधारमा आफ्नो सफाई पेश गर्नु पर्नेछ ।

(५) सम्बन्धित शिक्षकले उपदफा (४) बमोजिम दिएको सफाई सन्तोषजनक नभएमा वा म्यादभित्र सफाई वा स्पष्टीकरण प्राप्त नभई त्यस्तो शिक्षकलाई सजाय गर्नुपर्ने देखिएमा विभागीय सजायको आदेश दिने अधिकारीले त्यस्तो शिक्षकलाई दिन लागिएको सजाय प्रस्ताव गरी आयोगको परामर्श लिनु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विशेष सजाय गर्नु पर्ने भएमा आयोगको परामर्श लिनु पूर्व पहिलो पटक भए उपदफा (२) बमोजिम सफाई पेश गर्न दिइएको म्यादभित्र सम्बन्धित शिक्षकले सफाई पेश नगरेमा वा पेश हुन आएको सफाई सन्तोषजनक नभएमा विभागीय सजायको आदेश दिने अधिकारीले त्यस्तो शिक्षकलाई दिन लागिएको प्रस्तावित सजाय समेत खुलाई सो सम्बन्धमा कम्तीमा पन्ध्र दिनको म्याद दिई पुनः स्पष्टीकरण माग्नु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (५) बमोजिम आयोगको परामर्श प्राप्त भएपछि विभागीय सजायको आदेश दिने अधिकारीले उपलब्ध प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी सात दिन भित्र विभागीय सजायको सम्बन्धमा निर्णय गर्नु पर्नेछ र सो को जानकारी यथाशीघ्र सम्बन्धित शिक्षक, शिक्षा विभाग र राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) लाई दिनु पर्नेछ ।

९०. हाजिरी र गयलकट्टी सम्बन्धी व्यवस्था: (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि बिदा स्वीकृत नगराई आफ्नो विद्यालयमा अनुपस्थित हुने शिक्षकको हकमा प्रधानाध्यापकले र प्रधानाध्यापकको हकमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिले गयल र तलबकट्टी गर्न सक्नेछ र यसरी भएपछि अवधि सेवा अवधिमा गणना गरिने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको गयल र तलबकट्टीको विवरण स्थानीय तह, शिक्षा विभाग र राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) मा पठाउनु पर्नेछ ।

९१. निलम्बन गर्ने: (१) कुनै शिक्षकको सम्बन्धमा कुनै अभियोगको जाँचबुझ गर्नु परेमा जाँचबुझ समाप्त नहुन्जेलसम्म उक्त शिक्षकलाई सजायको आदेश दिने अधिकारीले निलम्बन गर्न सक्नेछ ।

तर निलम्बन नगरी विद्यालयमा उपस्थित हुन दिँदा झुट्टा प्रमाण सङ्कलन गर्न सक्ने वा आफ्नो विरुद्धको प्रमाण गायब गर्न सक्ने वा निलम्बन नगरी विद्यालयमा काम गर्न दिँदा विद्यालय वा विद्यार्थीलाई हानि नोक्सानी हुने सम्भावना नभई साधारणतया निलम्बन गरिने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै शिक्षकलाई निलम्बन गर्दा साधारणतया साठी दिनभन्दा बढी गरिने छैन र सो अवधिभित्रै निजउपरको कारबाही किनारा लगाउनु पर्नेछ ।

तर कुनै असाधारण अवस्था परी उक्त अवधिभित्र कारबाही किनारा लगाउन नसकिने भई निलम्बनको अवधि बढाउनु परेमा तीस दिनसम्म निलम्बनको अवधि बढाउन सकिनेछ ।

(३) कुनै फौजदारी कसूरमा न्यायिक हिरासतमा रहेको शिक्षक त्यसरी हिरासतमा रहेको अवधिभर स्वतः निलम्बन भएको मानिनेछ ।

(४) कुनै शिक्षकको विरुद्ध भ्रष्टाचार, जासुसी, जालसाजी, कित्ते, ठगी, लागू औषध कारोबार, सम्पत्ति शुद्धीकरण, पुरातात्विक वस्तु बेचबिखन, मानव बेचबिखन, अपहरण, शरीर बन्धक, जबरजस्ती करणी, चोरी, आगजनी तथा नैतिक पतन देखिने अन्य फौजदारी कसूरमा मुद्दा दायर भएमा त्यस्तो शिक्षक स्वतः निलम्बन भएको मानिनेछ ।

९२. निलम्बनको समाप्ति : (१) कुनै शिक्षक आफ्नो पदमा पुनः स्थापित भएमा, दफा ९१ को उपदफा (२) बमोजिमको अवधि पूरा भएमा, निलम्बन फुकुवा भएमा, विद्यालय शिक्षक सेवाबाट हटाइएमा वा बर्खास्त गरिएमा वा निजलाई लागेको अभियोगबाट सफाई पाएमा निजको निलम्बन समाप्त हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्यालय शिक्षक सेवाबाट हटाइमा वा बर्खास्त गरिएकोमा बाहेक निलम्बन समाप्त भएमा त्यस्तो शिक्षकको पुनः बहाली हुनेछ ।

९३. पुनः बहाली हुन सक्ने: विभागीय सजाय भई हटाइएको वा बर्खास्त भएको शिक्षक अदालतको आदेश वा फैसला बमोजिम मात्र नोकरीमा पुनः बहाली हुन सक्नेछ ।

९४. नोकरी नथामिने : कुनै शिक्षकले दफा ८५ को खण्ड (ख) बमोजिम विशेष सजाय पाएकोमा दफा ९३ बमोजिम अदालतको आदेशबाट सेवामा पुनः बहाली हुने भएमा सो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले तीस दिनभित्र सम्बन्धित विद्यालयमा उपस्थित हुन नआएमा निजको नोकरी थामिने छैन ।

परिच्छेद-१०

सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षकको अवकाश, उपदान र निवृत्तभरण

९५. अनिवार्य अवकाश: साठी वर्ष उमेर पूरा भएको शिक्षकले विद्यालय शिक्षक सेवाबाट स्वतः अवकाश पाउनेछ ।

९६. स्वेच्छुक अवकाश: (१) कुनै शिक्षक विद्यालय शिक्षक सेवाबाट अवकाश लिने इच्छागरी निवेदन दिएमा नियुक्ति गर्ने अधिकारीले निजलाई सेवाबाट अवकाश लिने अनुमति दिन सक्नेछ ।

(२) निवृत्तभरण पाउने अवस्था र उमेरको हद पचास वर्ष पूरा भएका शिक्षकले नेपाल सरकारद्वारा वा स्थानीय तहबाट स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित सूचनामा तोकिएको अवधिभित्र सोही सूचनामा उल्लिखित शर्तमा स्वेच्छिक अवकाश लिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम स्वेच्छिक अवकाश दिँदा शिक्षक जुन श्रेणीमा कार्यरत छ सोही श्रेणीमा पन्ध्र वर्ष सेवा अवधि पूरा गरेको भएमा आधारभूत तह र माध्यमिक तहका द्वितीय श्रेणी वा सोभन्दा मुनीका शिक्षकलाई एक श्रेणी माथिको पदमा बढुवा गरी स्वेच्छिक अवकाश दिन सकिनेछ ।

९७. असमर्थ शिक्षक सम्बन्धी विशेष व्यवस्था: कुनै शिक्षक शारीरिक अस्वस्थता वा मानसिक रोगको कारण सार्वजनिक विद्यालयको अध्यापन गर्न असमर्थ छ भनी नेपाल सरकारद्वारा गठित मेडिकल बोर्डले सिफारिस गरेमा त्यस्तो शिक्षकलाई पाँच वर्षसम्म सेवा अवधि थप गर्दा निवृत्तभरण पाउने अवस्था पुग्ने रहेछ भने त्यस्तो शिक्षकलाई बाँकी अवधि थप गरी अवकाश दिन सकिनेछ ।

९८. उपदान: पाँच वर्ष वा सोभन्दा बढी सेवा गरेको तर निवृत्तभरण पाउने अवधि नपुगेको शिक्षकले अवकाश पाएमा वा राजीनामा स्वीकृत गराई पदबाट अलग भएमा वा भविष्यमा विद्यालय शिक्षक सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी पदबाट हटाइएमा देहायको दरले उपदान पाउनेछ :-

(क) पाँच वर्षदेखि दश वर्षसम्म सेवा गरेकोमा काम गरेको प्रत्येक वर्षको निमित्त आखिरी आधा महिनाको तलब,

(ख) दश वर्षभन्दा बढी पन्ध्र वर्षसम्म सेवा गरेकोमा काम गरेको प्रत्येक वर्षको निमित्त आखिरी एक महिनाको तलब,

(ग) पन्ध्र वर्षभन्दा बढी बीस वर्षभन्दा कम सेवा गरेकोमा काम गरेको प्रत्येक वर्षको निमित्त आखिरी डेढ महिनाको तलब ।

९९. निवृत्तभरण : (१) स्थायी नियुक्ति पाई बीस वर्ष वा सोभन्दा बढी अवधि सेवा गरेको शिक्षकले देहाय बमोजिम मासिक निवृत्तभरण पाउनेछ:-

जम्मा सेवा वर्ष x आखिरी तलबको रकम

५०

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि निवृत्तभरणको न्यूनतम रकम समान पदको बहालवाला शिक्षकको तलबको शुरु अङ्कको आधाभन्दा कम र अधिकतम रकम समान पदको बहालवाला शिक्षकको तलबको शुरु स्केलभन्दा बढी हुने छैन ।

(३) पन्ध्र वर्ष सेवा अवधि पूरा गरेको कुनै शिक्षकको मृत्यु भएमा निजको सेवा अवधिमा बढीमा पाँच वर्ष अवधिसम्म थप गरी निजको परिवारलाई निवृत्तभरण वा उपदान जुन लिन चाहन्छ सो रोजेर लिन दिइनेछ ।

(४) संवत् २०७५ साल चैत्र ४ गते भन्दा अघि स्थायी नियुक्ति भएका शिक्षकले अवकाश हुँदा निवृत्तभरण पाउने अवस्था नभएमा सो प्रयोजनका लागि बीस वर्षका लागि नपुग हुनआउने अवधिको लागि निजको अधिकतम सात वर्षसम्मको अस्थायी सेवा अवधि जोड्न सकिनेछ ।

(५) निवृत्तभरण पाउने गरी अवकाश प्राप्त वा निजको पारिवारिक निवृत्तभरण पाउने व्यक्तिले निजले पाउने एक महिनाको निवृत्तभरण बराबरको रकम चाडपर्व खर्चको रूपमा पाउनेछ ।

(६) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि निवृत्तभरण पाइरहेको शिक्षकले अन्य मुलुकको स्थायी आवासीय अनुमति लिएको प्रमाणित भएमा त्यस्तो शिक्षकले निवृत्तभरण पाउने छैन ।

१००. निवृत्तभरणमा वृद्धि : बहालवाला शिक्षकको तलब वृद्धि हुँदा तलबको सुरु अङ्कमा जति वृद्धि भएको छ त्यसको दुई तिहाइ रकम समान पदका सेवा निवृत्त शिक्षकको निवृत्तभरण रकममा पनि थप गरिनेछ ।

१०१. पारिवारिक निवृत्तभरण र उपदान : (१) कुनै शिक्षकको सेवामा छुँदै वा निवृत्तभरण पाउन थालेको सात वर्ष नपुग्दै मृत्यु भएमा निजको परिवारलाई दफा ९८ बमोजिमको उपदान वा दफा ९९ बमोजिम निवृत्तभरण प्राप्त हुनेछ ।

तर निवृत्तभरणको हकमा यस्तो निवृत्तभरण सात वर्ष भन्दा बढी समय प्राप्त हुने छैन । निवृत्तभरण पाउन थालेको सात वर्ष नपुग्दै मृत्यु भएका शिक्षकको परिवारलाई सात वर्ष पुगेपछि यस दफा बमोजिमको निवृत्तभरण प्राप्त हुने छैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि पारिवारिक निवृत्तभरण पाउने व्यक्ति अठार वर्ष पुगेको रहेनछ भने निज अठार वर्ष नपुगेसम्म त्यस्तो निवृत्तभरण पाउनेछ ।

(३) शिक्षकको विधुर पति वा विधवा पत्नीले निजको पति वा पत्नी सेवामा छुँदै वा निवृत्तभरण पाउन थालेको सात वर्ष नपुग्दै मृत्यु भई उपदफा (१) बमोजिम पारिवारिक निवृत्तभरण पाउने भएमा सो निवृत्तभरण पाउने अवधि भुक्तान भएको मितिदेखि र त्यस्तो निवृत्तभरण नपाउने भएमा वा निजको पति वा पत्नीले निवृत्तभरण पाउन थालेको सात वर्ष व्यतित भई सकेपछि मृत्यु भएकोमा निजको मृत्यु भएको मितिदेखि आजीवन निजले पाउने निवृत्तभरणको आधा रकम पाउनेछ ।

तर त्यस्तो विधुर पति वा विधवा पत्नीले अर्को विवाह गरेमा निजले त्यस्तो निवृत्तभरण सुविधा पाउने छैन ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि शिक्षकको निवृत्तभरण पाइरहेको विधुर पति वा विधवा पत्नीको मृत्यु भएमा वा निजले अर्को विवाह गरेमा त्यस्तो शिक्षकको छोरा छोरीले अठार वर्ष उमेर पूरा नभएसम्म तोकिए बमोजिमको निवृत्तभरण रकम पाउनेछ ।

(५) बहालवाला शिक्षकको तलब वृद्धि हुँदा तलबको सुरु अङ्कमा जति वृद्धि भएको छ, त्यसको दुई तिहाई रकम उपदफा (१), (२) र (३) बमोजिम पारिवारिक निवृत्तभरण पाइरहेको व्यक्तिले खाइपाई आएको पारिवारिक निवृत्तभरण रकममा पनि थप गरिनेछ ।

(६) कुनै शिक्षकको यस ऐन बमोजिम पाउने कुनै रकम लिन नपाउँदै मृत्यु भएमा सो रकम निजको परिवारका सदस्यहरूमध्ये यस ऐन बमोजिम निजको निवृत्तभरण वा उपदान पाउने ठहरिएको व्यक्तिले लिन पाउनेछ ।

१०२. पारिवारिक निवृत्तभरण सम्बन्धी विशेष व्यवस्था: (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्यालयको कामको सिलसिलामा कुनै स्थायी शिक्षकको तत्काल मृत्यु भएमा वा त्यसको कारणबाट निको नहुँदै पछि मृत्यु भएको प्रमाणित भएमा त्यस्तो शिक्षकको सेवा अवधि बीस वर्षभन्दा कम रहेछ भने बाँकी अवधि थप गरी निजको पति वा पत्नीलाई आजीवन यस ऐन बमोजिमको निवृत्तभरण रकम दिइनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवृत्तभरण प्राप्त गर्ने व्यक्तिले दफा १०१ बमोजिम पारिवारिक निवृत्तभरण वा उपदान पाउने छैन ।

(३) यस दफा बमोजिम निवृत्तभरण पाउने व्यक्तिले अर्को विवाह गरेमा निजले त्यस्तो निवृत्तभरण पाउने छैन ।

(४) यस दफा बमोजिम निवृत्तभरण पाइरहेको व्यक्तिको मृत्यु भएमा वा निजले अर्को विवाह गरेमा त्यस्तो निवृत्तभरणको रकम मृतकको छोरा छोरी भए त्यस्ता छोरा छोरीले अठार वर्ष उमेर पूरा नभएसम्म पाउनेछन् ।

१०३. बेपत्ता भएको शिक्षकको उपदान र निवृत्तभरण: (१) विद्यालय शिक्षक सेवामा रही काम गरेको कुनै शिक्षक हराई वा बेपत्ता भई दुई वर्षसम्म जीवित रहे नरहेको पत्ता नलागेमा त्यस्तो शिक्षकले दफा ९८ वा ९९ बमोजिम पाउने उपदान वा निवृत्तभरणको रकम दफा १०१ को उपदफा (६) बमोजिम निजको परिवारलाई दिइनेछ ।

(२) बेपत्ता भएको शिक्षक पछि फेला परेमा दफा ९८ बमोजिमको उपदान भुक्तानी दिई नसकेको भए सो उपदान वा दफा ९९ बमोजिम पाउने निवृत्तभरणको रकम निजले दाबी गर्न आएको मितिदेखि निजलाई नै दिइनेछ ।

तर उपदफा (१) बमोजिम भुक्तानी दिई सकेको उपदान वा पारिवारिक निवृत्तभरण रकममा पछि फेला परेको व्यक्तिले दाबी गर्न पाउने छैन ।

१०४. सेवाबाट बर्खास्त भएका शिक्षकले पाउने सुविधा: (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दफा ८५ को खण्ड (ख) को उपखण्ड (२) बमोजिम सेवाबाट बर्खास्त भएको शिक्षकले दफा ५६ बमोजिमको सञ्चय कोषको रकम, दफा ५७ बमोजिमको बीमा रकम र दफा १०७ बमोजिमको योगदानमा आधारित निवृत्तभरण कोषमा जम्मा भएको त्यस्तो शिक्षकले योगदान गरेको रकम र सोको व्याज बाहेक अन्य कुनै सुविधा पाउने छैन ।

तर दफा ८५ को खण्ड (ख) को उपखण्ड (१) बमोजिम सजाय पाई सेवाबाट हटाइएको शिक्षकले सञ्चित घर बिदा र विरामी बिदा वापतको रकम समेत पाउनेछ ।

(२) विद्यालय शिक्षक सेवाबाट अवकाश प्राप्त व्यक्तिको मृत्यु भई निजको हकवालाले कुनै सुविधा पाउने भएमा र त्यस्तो सुविधा पाउने व्यक्तिले स्थायी आवासीय अनुमति पाएको भएमा त्यस्तो व्यक्तिले उपदफा (१) बमोजिमको रकम बाहेक अन्य सुविधा पाउने छैन ।

१०५. उमेर गणना : (१) यस ऐन बमोजिम अनिवार्य अवकाश वा अन्य प्रयोजनका लागि शिक्षकको उमेर गणना गर्दा निजले पेश गरेको शिक्षण संस्थाको प्रमाणपत्रमा किटिएको जन्म दिन वा वर्षबाट हुन आउने उमेर वा निजको नागरिकताको प्रमाणपत्रमा किटिएको जन्म दिन वा वर्षबाट हुन आउने उमेर वा निजले व्यक्तिगत विवरण (सिटरोल) मा लेखी दिएको जन्म दिन वा वर्षबाट हुन आउने उमेर मध्ये जुन उमेरबाट पहिले अवकाश हुन्छ सोही आधारमा गणना गरिनेछ ।

Handwritten signature

गणकृष्ण सुवेदी
सचिव

(२) कुनै शिक्षकको शैक्षिक योग्यता, नागरिकताको प्रमाणपत्र वा व्यक्तिगत विवरणमा वर्ष, संवत् वा उमेर मात्र उल्लेख भएकोमा देहायको आधारमा जन्म मिति कायम गरिनेछ:-

- (क) नागरिकताको प्रमाणपत्रको हकमा प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको मितिको आधारमा,
- (ख) शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्रको हकमा प्रमाणपत्र जारी भएको मितिको आधारमा,
- (ग) व्यक्तिगत विवरणको हकमा शुरु नियुक्ति भएको मितिको आधारमा।

(३) शिक्षकले पेश गरेको कुनै प्रमाणपत्रमा वर्ष मात्र उल्लेख भएको र अर्को प्रमाणपत्रमा पूरा जन्म मिति खुलेको भएमा र सो प्रमाणपत्रमा उल्लिखित जन्म मितिको बीचमा एक वर्षसम्मको अन्तर देखिएमा पूरा जन्म मिति खुलेको प्रमाणपत्रको आधारमा जन्ममिति कायम गरी उमेर गणना गरिनेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम छुट्टा छुट्टै प्रमाणपत्रमा उल्लेख भएको जन्म मितिको अन्तर एक वर्षभन्दा बढी देखिएमा उपदफा (२) बमोजिम कायम हुने जन्म मितिको आधारमा निज जुन मितिबाट पहिले अवकाश हुन्छ सोही मितिलाई जन्म मिति कायम गरी निजको उमेर गणना गरिनेछ ।

१०६. शिक्षक सेवामा पुनः बहाली भएमा पाउने सुविधा: (१) कुनै शिक्षकलाई दफा ८५ को खण्ड (ख) बमोजिम विशेष सजाय भएकोमा सो सजाय अदालतबाट बदर भई निज सेवामा पुनः बहाली भएमा त्यस्तो शिक्षकले सेवाबाट अवकाश दिइएको, हटाइएको वा बर्खास्त गरिएको मितिदेखि सेवामा पुनः कायम भएको मितिसम्मको बाँकी तलब, भत्ता र तलब वृद्धि पाउने भए सो समेत पाउनेछ ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि शिक्षक सेवाबाट अवकाश दिइएको, हटाइएको वा बर्खास्त गरिएको शिक्षक अदालतको आदेशद्वारा शिक्षक सेवामा पुनः बहाली भएमा त्यस्तो शिक्षकले समेत उपदफा (१) बमोजिम तलब, भत्ता र तलब वृद्धि पाउनेछ ।

१०७. योगदानमा आधारित निवृत्तभरण : (१) यो ऐन प्रारम्भ भएपछि स्थायी नियुक्ति हुने शिक्षकको हकमा प्रचलित कानून बमोजिमको योगदानमा आधारित निवृत्तभरण प्रणाली लागू हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संवत् २०७५ साल चैत्र ४ गते देखि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखतसम्म नियुक्त भएका स्थायी शिक्षकले यो ऐन प्रारम्भ भएपछि योगदानमा आधारित निवृत्तभरण प्रयोजनको लागि प्रचलित निवृत्तभरण कोष सम्बन्धी कानून बमोजिम निजले गर्नु पर्ने योगदान रकम तोकिए बमोजिम भुक्तानी गर्नु पर्नेछ र नेपाल सरकारको तर्फबाट समेत सो अवधिको शतप्रतिशत रकम निजको निवृत्तभरण खातामा जम्मा गरिदिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम स्थायी शिक्षकले निवृत्तभरण कोषमा भुक्तानी गर्नु पर्ने रकम किस्ताबन्दीमा भुक्तानी गर्न सक्ने गरी नेपाल सरकारले आवश्यक व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम दिइने निवृत्तभरण प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको निवृत्तभरण कोषबाट व्येहोरिनेछ ।

(५) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस दफा बमोजिम योगदानमा आधारित निवृत्तभरण प्रणाली लागू हुने शिक्षकको हकमा दफा ९८, ९९, १००, १०१, १०२ र १०३ को व्यवस्था लागू हुने छैन ।

परिच्छेद-११

सार्वजनिक विद्यालयका कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था

१०८. विद्यालय कर्मचारी रहने: (१) सार्वजनिक विद्यालयमा तोकिएको सङ्ख्यामा विद्यालय कर्मचारीको दरबन्दी रहनेछ ।

(२) आयोगबाट सिफारिस भएका विद्यालय कर्मचारीको नियुक्ति स्थानीय तहले गर्नेछ ।

(३) विद्यालय कर्मचारीको पारिश्रमिक, सेवा, शर्त र सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था स्थानीय तहको कानून बमोजिम हुनेछ ।

१०९. विद्यालय कर्मचारी सम्बन्धी विशेष व्यवस्था: (१) शिक्षा ऐन, २०२८ बमोजिम जिल्ला शिक्षा सेवा आयोग वा शिक्षक छनौट उपसमिति वा जिल्ला शिक्षा समितिबाट नियुक्ति पाई अविच्छिन्न सेवा गरी उमेरहद साठी वर्ष पूरा भई सेवाबाट अलग हुने वा अलग भइसकेका विद्यालय कर्मचारीलाई अवकास हुँदाको बखत काम गरेको पदसँग समान हुने निजामती सेवाको पद वा श्रेणीको शुरू स्केलको दरले बढीमा बीस वर्षको सेवा अवधि मानी उपदफा (२) बमोजिम एकमुष्ट रकम दिइनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको एकमुष्ट रकम दिँदा देहायको अवधिको देहायको आधारमा दिइनेछ:-

(क) पाँच वर्षदिखि दश वर्षसम्म सेवा गरेको कर्मचारीलाई निजले काम गरेको प्रत्येक वर्षको निमित्त आखिरी आधा महिनाको तलब बराबरको रकम,

(ख) दश वर्षभन्दा बढी पन्ध्र वर्षसम्म सेवा गरेको कर्मचारीलाई निजले काम गरेको प्रत्येक वर्षको निमित्त आखिरी एक महिनाको तलब बराबरको रकम,

(ग) पन्ध्र वर्षभन्दा बढी सेवा गरेको कर्मचारीलाई निजले काम गरेको प्रत्येक वर्षको निमित्त आखिरी डेढ महिनाको तलब बराबरको रकम ।

(३) यो ऐन प्रारम्भ हुनुभन्दा अघि नियुक्ति पाई निरन्तर रूपमा विद्यालयमा कार्यरत रहेका साठी वर्ष ननाघेका विद्यालय कर्मचारीले उपदफा (१) बमोजिमको सुविधा लिइ सेवाबाट अलग हुन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम सेवाबाट अलग हुन नचाहेमा निजहरूलाई स्थायी गर्ने प्रयोजनको लागि आयोगले एक पटकको लागि परीक्षा सञ्चालन गर्नेछ र त्यस्तो परीक्षा सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था आयोगले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(५) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कार्यरत रही उपदफा (४) बमोजिम अवकास लिन नचाहने विद्यालय कर्मचारीको सेवा सुविधा स्थानीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

(६) उपदफा (१) बमोजिमको सुविधा नलिदै कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएमा दफा १०१ को उपदफा (६) बमोजिमको हकवालालाई उक्त सुविधा दिइनेछ ।

(७) यो ऐन प्रारम्भ भएपछि नियुक्ति हुने विद्यालय कर्मचारीको तलब भत्ता सम्बन्धित स्थानीय तहले व्यहोर्नेछ ।

(८) नेपाल सरकारले विद्यालय कर्मचारी व्यवस्थापनका लागि साविकमा विद्यालयलाई दिदै आएको एकमुष्ट सालवसाली अनुदान रकम दिन सक्नेछ।

११०. स्थानीय कानूनमा समावेश गर्नुपर्ने: दफा १०९ को उपदफा (५) बमोजिमको स्थानीय कानूनमा अन्य कुराका अतिरिक्त देहायका विषयलाई समावेश गर्नु पर्नेछ:-

(क) स्वीकृत विद्यालय कर्मचारीको दरबन्दीमा दफा १०९ को उपदफा (४) बमोजिम पदपूर्ति गर्दा यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कार्यरत रहेका कर्मचारीहरू मध्येबाट एक पटकका लागि आयोगले तोके बमोजिम विज्ञापन गरी पदपूर्ति गर्ने विषय,

(ख) खण्ड (क) बमोजिमको विज्ञापनमा उम्मेदवार हुन विद्यालय कर्मचारीलाई उमेरको हद नलाग्ने विषय ।

(ग) विद्यालय कर्मचारीको सेवा, शर्त तथा सुविधाको विषय ।

परिच्छेद-१२

शिक्षक सेवा आयोग

१११. आयोगको गठन: (१) सार्वजनिक विद्यालयमा स्वीकृत दरबन्दी अनुसार रिक्त शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारी पदमा नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्न एक शिक्षक सेवा आयोग गठन हुनेछ ।

(२) आयोगमा एक जना अध्यक्ष र कम्तीमा एकजना महिला सहित तीन जना सदस्यहरू रहनेछन् ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अध्यक्ष र सदस्यको पदमा नियुक्तिको लागि उपयुक्त व्यक्ति सिफारिस गर्न नेपाल सरकारले लोकसेवा आयोगको अध्यक्षको अध्यक्षतामा त्रिभुवन विश्वविद्यालयको उपकुलपति र मन्त्रालयको सचिव सदस्य रहेको समिति गठन गर्नेछ ।

(४) एक पटक आयोगको अध्यक्ष वा सदस्य भईसकेको व्यक्ति आयोगको अध्यक्ष वा सदस्यको पदमा पुनःनियुक्तिको लागि योग्य हुने छैन ।

(५) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत बहाल रहेको आयोगका अध्यक्ष वा सदस्य यसै ऐन बमोजिम नियुक्ति भएको मानिनेछ र निज नियुक्ति हुँदाका बखत तोकेको अवधिसम्म आफ्नो पदमा बहाल रहनेछन् ।

(६) उपदफा (३) बमोजिम नियुक्त अध्यक्ष र सदस्यको पदावधि पाँच वर्षको हुनेछ ।

(७) उपदफा (६) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कार्य क्षमताको अभाव, खराब आचरण वा पदीय जिम्मेवारी इमान्दारीपूर्वक पालना नगरेको आधारमा अध्यक्ष वा सदस्यलाई नेपाल सरकारले जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ ।

तर त्यसरी पदबाट हटाउनु अघि निजलाई सफाई पेश गर्ने मनासिब मौका दिनु पर्नेछ ।

(८) उपदफा (७) बमोजिम आयोगका अध्यक्ष वा सदस्यलाई पदबाट हटाउने निर्णय गर्नु अघि त्यस्तो व्यक्ति उपरको छानबिनको लागि नेपाल सरकारले उच्च अदालतबाट अवकाश प्राप्त न्यायाधीशको अध्यक्षतामा तीन सदस्य रहेको छानबिन समिति गठन गरी त्यस्तो समितिबाट राय प्रतिवेदन लिनेछ ।

(९) उपदफा (८) बमोजिमको छानबिन समिति गठन भएपछि त्यस्तो छानबिन नसकिएसम्मको लागि आयोगको अध्यक्ष वा सदस्य स्वतः निलम्बनमा भएको मानिनेछ ।

(१०) उपदफा (८) बमोजिमको समितिको कार्यावधि काम प्रारम्भ गरेको मितिले बढीमा एक महिनाको हुनेछ ।

(११) उपदफा (८) बमोजिमको समितिले छानबिन गर्दा आयोगको अध्यक्ष, सदस्य वा अन्य कुनै व्यक्तिसँग बयान लिने तथा आवश्यक कागजात बुझ्न सक्नेछ ।

(१२) छानबिन समितिको अन्य कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

११२. अध्यक्ष वा सदस्यको योग्यता: देहायको योग्यता पुगेको नेपाली नागरिक आयोगको अध्यक्ष वा सदस्य पदमा नियुक्ति हुनका लागि योग्य हुनेछ:-

- (क) मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट कम्तीमा स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्त गरेको,
- (ख) नियुक्ति हुँदाको बखत कुनै राजनैतिक दलको सदस्य नरहेको,
- (ग) चालीस वर्ष उमेर पूरा भएको,
- (घ) अध्यक्षको लागि नेपाल सरकारको विशिष्ट श्रेणीको अनुभव प्राप्त गरेको र सदस्यको लागि कानून, शिक्षा वा प्रशासनको क्षेत्रमा कम्तीमा पन्ध्र वर्षको अनुभव प्राप्त गरेको र
- (ङ) उच्च नैतिक चरित्र भएको ।

११३. अध्यक्ष वा सदस्यको अयोग्यता: (१) देहायको व्यक्ति आयोगको अध्यक्ष वा सदस्य पदमा नियुक्ति हुन वा त्यस्तो पदमा बहाल रहन योग्य मानिने छैन:-

- (क) दफा ११२ बमोजिमको योग्यता नरहेको,
- (ख) भ्रष्टाचार, जासुसी, जालसाजी, कितें, ठगी, लागू औषध कारोबार, सम्पत्ति शुद्धीकरण, पुरातात्विक वस्तु बेचबिखन, मानव बेचबिखन, अपहरण, शरीर बन्धक, जबरजस्ती करणी, चोरी, आगजनी तथा नैतिक पतन देखिने अन्य फौजदारी कसूरमा सजाय पाएको,
- (ग) नियुक्ति हुँदाका बखत कुनै विद्यालयको शिक्षक वा कुनै विश्वविद्यालयको अध्यापक वा कुनै सरकारी पदमा बहाल रहेको,
- (घ) दामासाहीमा परेको,
- (ङ) कुनै मुलुकको आवासीय अनुमति प्राप्त गरेको वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्न आवेदन गरेको,
- (च) प्रचलित कानून बमोजिम सार्वजनिक पदमा नियुक्तिको लागि योग्य नरहेको ।

(२) कुनै व्यक्ति आयोगको अध्यक्ष वा सदस्य पदमा नियुक्त भएमा सो पदमा बहाली गर्नु भन्दा अघि निजले यस दफा बमोजिम अयोग्य नरहेको लिखित उद्घोषण गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो उद्घोषणको अभिलेख आयोगमा राख्नु पर्नेछ ।

११४. अध्यक्ष र सदस्यको पद रिक्त हुने अवस्था: देहायको अवस्थामा आयोगको अध्यक्ष वा सदस्यको पद स्वतः रिक्त हुनेछ:-

- (क) दफा १११ को उपदफा (६) बमोजिम पदावधि समाप्त भएमा वा उपदफा (७) बमोजिम हटाइएमा,

- (ख) दफा ११३ बमोजिम अयोग्य भएमा,
- (ग) निजले आफ्नो पदबाट लिखित राजिनामा दिएमा,
- (घ) मनासिब कारण बिना आयोगमा लगातार एक महिनासम्म अनुपस्थित रहेमा,
- (ङ) निजको उमेर पैसङ्गी वर्ष पूरा भएमा,
- (च) निजको मृत्यु भएमा ।

११५. अध्यक्ष र सदस्यको पारिश्रमिक तथा सेवाका शर्तः (१) आयोगको अध्यक्ष वा सदस्य आयोगको पूरा समय काम गर्ने पदाधिकारी हुनेछन् ।

(२) अध्यक्ष आयोगको प्रमुख पदाधिकारी हुनेछ र निजको सामान्य निर्देशन र सुपरीवेक्षणमा आयोगको सम्पूर्ण काम कारवाही सञ्चालन हुनेछ ।

(३) कुनै कारणले आयोगको अध्यक्षको पद रिक्त भएमा, निलम्बनमा परेमा वा पन्ध्र दिनभन्दा बढी बिदा बसेमा वा मुलुक बाहिर गई कार्यालयमा अनुपस्थित हुने भएमा आयोगका वरिष्ठतम सदस्यले कार्यवाहक भई कायम गर्नेछ ।

(४) अध्यक्ष वा सदस्यको पारिश्रमिक तथा अन्य सुविधा नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

११६. अध्यक्ष र सदस्यले सपथ लिनु पर्नेः (१) आफ्नो कार्यभार समाल्नु अघि आयोगको अध्यक्षले तोकिए बमोजिमको ढाँचामा नेपाल सरकारको शिक्षा मन्त्री समक्ष र सदस्यले अध्यक्ष समक्ष पद तथा गोपनीयताको शपथ लिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लिएको शपथको एकप्रति मन्त्रालयमा र अर्कोप्रति आयोगको सचिवालयमा रहनेछ ।

११७. आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकारः यस ऐनमा अन्यत्र उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) अध्यापन अनुमतिपत्र जारी गर्ने,
- (ख) सार्वजनिक विद्यालयको विद्यालय शिक्षक सेवाको स्वीकृत स्थायी दरबन्दीको रिक्त पदमा खुल्ला तथा आन्तरिक प्रतियोगिताको माध्यमबाट पूर्ति हुने उपयुक्त उम्मेदवारको छनौट गरी नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्ने,
- (ग) प्रदेश तथा स्थानीय तहले आफ्नो स्रोतबाट दायित्व व्यहोर्ने गरी सार्वजनिक विद्यालयमा सिर्जना गरेको स्थायी दरबन्दीको रिक्त पदमा सम्बन्धित निकायबाट माग भए बमोजिम शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारी छनौट गरी उपयुक्त उम्मेदवारको सिफारिस गर्ने,
- (घ) खण्ड (क), (ख) र (ग) को प्रयोजनका लागि परीक्षा सञ्चालन, उत्तर पुस्तिकाको परीक्षण तथा नतिजाको प्रकाशन गर्ने, गराउने,
- (ङ) शिक्षकको बढुवा उपर परेको उजुरीको पुनरावलोकन गर्ने,
- (च) विद्यालय कर्मचारीको स्वीकृत स्थायी दरबन्दीको रिक्त पदमा खुल्ला तथा आन्तरिक प्रतियोगिताको माध्यमबाट पूर्ति हुने उपयुक्त उम्मेदवारको छनौट गरी नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्ने,
- (छ) शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीको सेवाको शर्त सम्बन्धी विषयमा परामर्श दिने,
- (ज) तोकिए बमोजिमका अन्य काम गर्ने, गराउने ।

३८

सचिव
राजपत्र सङ्ग्रह

११८. आयोगको सचिवालय: (१) आयोगको कार्य सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि आयोगको केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौँ उपत्यकामा रहनेछ ।

(२) नेपाल सरकारले आयोगसँग परामर्श गरी प्रदेशमा आयोगको कार्यालय खोल्न सक्नेछ ।

११९. आयोगको बैठक: (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम आयोगले सम्पादन गर्नुपर्ने सम्पूर्ण काम कारबाही आयोगको निर्णय बमोजिम हुनेछ ।

(२) आयोगको बैठक आवश्यकता अनुसार अध्यक्षले तोकेको स्थान, मिति र समयमा बस्नेछ र सोको सूचना सचिवले गर्नेछ ।

(३) आयोगको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा बैठकमा उपस्थित सदस्यहरूमध्ये वरिष्ठतम् सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।

(४) आयोगको बैठकको निर्णय अध्यक्षता गर्ने व्यक्ति र आयोगको सचिवले प्रमाणित गरी सो को अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

(५) आयोगको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि आयोगले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

१२०. अध्यक्ष र सदस्यको कार्य विभाजन: आयोगले आवश्यकता अनुसार अध्यक्ष र सदस्यहरूको कार्य विभाजन गर्नेछ ।

१२१. शैक्षिक योग्यता निर्धारण: (१) यस ऐनमा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक अध्यापन अनुमतिपत्र प्राप्त गर्न वा खुला प्रतियोगिताबाट पूर्ति गरिने शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारी पदको लागि उम्मेदवार हुन आवश्यक पर्ने न्यूनतम शैक्षिक योग्यता आयोगले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(२) कुनै उम्मेदवारले कुनै विश्वविद्यालय वा शिक्षण संस्थाबाट प्राप्त गरेको शैक्षिक उपाधि सम्बन्धित शिक्षक पदको लागि निर्धारण गरिएको शैक्षिक योग्यता सरह छ वा छैन भन्ने प्रश्न उठेमा आयोगले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

१२२. पाठ्यक्रम र परीक्षण विधि: (१) अध्यापन अनुमतिपत्र प्रदान गर्न वा स्थायी नियुक्ति वा बढुवाको लागि आयोगले लिने परीक्षाको पाठ्यक्रम, अङ्कभार, उत्तीर्णाङ्क, परीक्षण विधि र तत्सम्बन्धी अन्य व्यवस्था यस ऐनको अधीनमा रही आयोगले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको परीक्षाको पाठ्यक्रम, अङ्कभार, उत्तीर्णाङ्क, परीक्षण विधिमा कुनै संशोधन वा परिमार्जन भएमा परीक्षा सञ्चालन हुनुभन्दा कम्तीमा तीन महिना अगाडि सोको सूचना सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

१२३. उम्मेदवारको छनौट: स्थायी दरबन्दीका शिक्षकको रिक्त पद पूर्तिको लागि उपयुक्त उम्मेदवारको छनौट गर्दा वा बढुवाको लागि यस ऐन बमोजिम आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाबाट सिफारिस गर्दा आयोगले देहायको मध्ये कुनै एक वा एकभन्दा बढी तरिका अपनाउन सक्नेछ:

(क) लिखित परीक्षा,

(ख) प्रयोगात्मक परीक्षा,

(ग) अन्तर्वार्ता,

(घ) आयोगले समय समयमा निर्धारण गरेका अन्य तरिका ।

[Signature]
रामकृष्ण सुवेदी
सचिव

१२४. विज्ञापन प्रकाशन तथा परीक्षा सञ्चालन: (१) यस ऐन बमोजिम स्थायी दरबन्दीको रिक्त सङ्ख्याको माग प्राप्त भएपछि आयोगले खुला प्रतियोगिता वा आन्तरिक प्रतिस्पर्धाद्वारा पदपूर्ति गर्न प्रत्येक वर्षको भाद्र मसान्तभित्र छुट्टाछुट्टै विज्ञापन प्रकाशन गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पदपूर्तिका लागि गरिने विज्ञापनमा प्रतिशत निर्धारण तोके बमोजिम हुनेछ ।

(३) विज्ञापन प्रकाशन, परीक्षा दस्तुर, दरखास्त फारामको ढाँचा, परीक्षा सञ्चालन, उत्तरपुस्तिकामा राखिने सङ्केत नम्बर तथा उत्तरपुस्तिकाको परीक्षण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१२५. विज्ञापन वा परीक्षा रद्द गर्न सक्ने: (१) दफा १२४ बमोजिम प्रकाशित विज्ञापन बमोजिम पदपूर्ति गर्नु नपर्ने वा पद आवश्यक नभएको भनी तोकिएको अवधिभित्र सम्बन्धित निकायले विज्ञापन रद्द गर्न कारण सहित लिखित अनुरोध गरेमा आयोगले त्यस्तो विज्ञापन रद्द गर्न वा गराउन सक्नेछ ।

(२) आयोगले परीक्षा सञ्चालन गरेको केन्द्रमा कुनै किसिमको अनियमितता भएमा वा कुनै बाधा अवरोध उत्पन्न भई आंशिक वा पूर्णरूपले परीक्षा सञ्चालन हुन नसकेमा वा परीक्षाको मर्यादाको दृष्टिकोणबाट परीक्षा सञ्चालन गर्न उपयुक्त नदेखिएमा त्यसको कारण खुलाई त्यस्तो दिनको परीक्षा वा सम्बन्धित विज्ञापनको आंशिक वा सम्पूर्ण परीक्षा रद्द गर्न सक्नेछ ।

१२६. कामबाट हटाउने: (१) यस ऐन बमोजिमको परीक्षा सञ्चालनमा संलग्न कर्मचारी वा व्यक्तिले परीक्षा केन्द्रमा कुनै अनियमित काम कारवाही गरेमा त्यस्तो कर्मचारी वा व्यक्तिलाई आयोगले तत्काल कामबाट हटाउनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कामबाट हटाइएको कर्मचारी वा व्यक्तिलाई आयोगले अभिलेख राखी भविष्यमा आयोगबाट सञ्चालन हुने कुनै पनि परीक्षा सम्बन्धी काममा संलग्न हुन नपाउने गरी रोक लगाउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम कामबाट हटाइएको कर्मचारी वा व्यक्तिको विवरण आयोगले आफ्नो वेबसाइटमा प्रकाशन गर्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम कारवाही हुने व्यक्ति कर्मचारी भएमा निजको सेवा शर्त सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम विभागीय कारवाहीको लागि लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

१२७. निष्कासन गर्ने वा रोक लगाउने: (१) कुनै उम्मेदवारले परीक्षामा चिट चोरेमा वा चोराएमा, अर्काको नक्कल गरेमा वा गराएमा, विद्युतीय उपकरण प्रयोग गरी परीक्षामा अनियमित काम गरे वा गराएमा, परीक्षा केन्द्रमा होहल्ला गरी परीक्षा सञ्चालनमा अवरोध पुऱ्याएमा, परीक्षा सम्बन्धी शर्त र मर्यादाको उल्लङ्घन गरेमा त्यस्तो उम्मेदवारलाई केन्द्राध्यक्षले तत्काल परीक्षा केन्द्रबाट निष्कासन गर्न सक्नेछ ।

(२) कसैले आयोगबाट सञ्चालित परीक्षाको मर्यादा विपरीतका काम गरेमा देहाय बमोजिमको अवधिसम्म उम्मेदवार हुन नपाउने गरी रोक लगाउन सक्नेछ:-

(क) परीक्षामा चिट चोरेमा वा चोराएमा, अर्काको नक्कल गरेमा वा गराएमा वा विद्युतीय उपकरण प्रयोग गरी परीक्षामा अनियमित काम गरेमा दुई वर्षसम्म,

LA
कृष्ण सुवेदी

(ख) परीक्षार्थीले आफ्नो उत्तरपुस्तिका नबुझाई आफूसाथ लिई गएमा, आयोगले फिर्ता गर्नु पर्ने भनी तोकेका प्रश्नपत्र फिर्ता नबुझाएमा, त्यस्तो प्रश्नको प्रतिलिपि बनाई वा विद्युतीय उपकरणबाट सार्वजनिक गरेमा वा गराएमा तीन वर्षसम्म,

(ग) आयोगले परीक्षा सञ्चालन गरिरहेको परीक्षा केन्द्रमा परीक्षा समयमा सम्बन्धित पदाधिकारीको स्वीकृति बिना प्रवेश गरेमा वा प्रवेश गर्न प्रयत्न गरेमा वा परीक्षा केन्द्रमा होहल्ला गरी परीक्षा सञ्चालनमा अवरोध पुऱ्याएमा चार वर्षसम्म,

(घ) अर्काको नामबाट परीक्षा दिएमा वा दिन लगाएमा, परीक्षा सञ्चालन गर्ने परीक्षा केन्द्र नियन्त्रणमा लिएमा वा लिन प्रयत्न गरेमा वा परीक्षा केन्द्रमा हुलहुज्जत वा अन्य कुनै काम गरी परीक्षा सञ्चालनमा बाधा अवरोध पुऱ्याएमा वा पुऱ्याउने प्रयत्न गरेमा वा कुनै किसिमले परीक्षाको गोपनीयता भङ्ग गरेमा वा गराएमा पाँच वर्षसम्म ।

(३) परीक्षा सम्बन्धी कार्यमा खटिने कुनै कर्मचारी वा शिक्षकले परीक्षाको मर्यादा विपरितको कार्य गरेमा विभागीय कारबाही गर्न सम्बन्धित निकायलाई आयोगले लेखी पठाउन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम लेखी आएकोमा त्यस्तो निकायले विभागीय कारबाही गरी आयोगलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

१२८. लिखित वा प्रयोगात्मक परीक्षाको परिणाम: आयोगले लिखित वा प्रयोगात्मक परीक्षाको नतिजा प्रकाशन गर्दा त्यस्तो परीक्षामा उत्तीर्ण भएका उम्मेदवारहरूमध्ये रिक्त पदको अनुपातमा सबैभन्दा बढी अङ्क प्राप्त गर्ने उम्मेदवारको नाम वर्णानुक्रम वा रोल नम्बर अनुसार प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

१२९. अन्तर्वार्ता समितिको गठन: (१) लिखित वा प्रयोगात्मक परीक्षाबाट सफल भएकामध्येबाट उपयुक्त उम्मेदवारको छनोट गर्न आयोगले अन्तर्वार्ता समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अन्तर्वार्ता समिति आयोगको अध्यक्ष वा सदस्यको अध्यक्षतामा गठन हुनेछ ।

(३) आयोगको केन्द्रीय कार्यालय बाहेक अन्यत्र स्थानमा अन्तर्वार्ता सञ्चालन गर्नुपर्ने भएमा आयोगले तोके बमोजिमको अन्तर्वार्ता समिति गठन हुनेछ ।

(४) उपदफा (१) वा (३) बमोजिमको अन्तर्वार्ता समितिमा एक जना सम्बन्धित क्षेत्रको विषय विज्ञ रहने गरी समावेशी सहभागिताको आधारमा गठन गर्नु पर्नेछ ।

स्पष्टीकरण: यस उपदफाको प्रयोजनका लागि "समावेशी सहभागिता" भन्नाले अन्तर्वार्ता समितिमा महिला, आदिवासी/जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, थारु, दलित वा पिछ्छडिएको क्षेत्रका व्यक्तिमध्ये कम्तीमा एकजना सदस्य रहेको अवस्था सम्झनु पर्छ ।

१३०. अन्तिम नतिजा प्रकाशन: (१) शिक्षक पदपूर्तिका लागि उम्मेदवारको छनौट सम्बन्धी सम्पूर्ण प्रक्रिया सम्पन्न भएपछि आयोगले सबैभन्दा बढी अङ्क प्राप्त गर्ने उम्मेदवारको रोल नम्बर, नाम, थर, ठेगाना उल्लेख गरी योग्यताक्रम अनुसार खुला र समावेशी तर्फको एकीकृत योग्यताक्रम सहितको अन्तिम नतिजा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नतिजा प्रकाशन गर्दा तोकिए बमोजिमको सङ्ख्यामा बैकल्पिक उम्मेदवारको सूची र अन्तर्वार्तामा छनौट हुन नसकेका न्यूनतम उत्तीर्णाङ्क प्राप्त गरेका उम्मेदवारमध्येबाट तोकिएको सङ्ख्यामा अस्थायी करारमा नियुक्ति हुने उम्मेदवारको सूची प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको बैकल्पिक उम्मेदवारको सूची तोकिए बमोजिम एक वर्ष र अस्थायी करार सूची अर्को विज्ञापनबाट स्थायी उम्मेदवार सिफारिस नभएसम्म कायम रहनेछ ।

१३१. नियुक्तिको सिफारिस: (१) दफा १३० को उपदफा (१) बमोजिमका उम्मेदवारलाई आयोगले योग्यताक्रम अनुसार नियुक्तिको लागि नियुक्ति गर्ने निकाय समक्ष सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सिफारिस गरिएको उम्मेदवारमध्ये कुनै उम्मेदवारको नियुक्तिको सिफारिस दफा १३२ को उपदफा (१) बमोजिम रद्द भएमा त्यसरी रद्द भएको एक वर्ष भित्र आयोगले योग्यताक्रम अनुसार बैकल्पिक उम्मेदवारलाई नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(३) उम्मेदवारको नियुक्तिको सिफारिस सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३२. सिफारिस रद्द गर्ने: (१) आयोगको विज्ञापन बमोजिमको परीक्षामा उम्मेदवार हुने कुनै व्यक्तिले पेश गरेको कुनै विवरण झुठ्ठा वा गलत प्रमाणित भएमा आयोगले त्यस्तो उम्मेदवारको दरखास्त, परीक्षा, अन्तर्वार्ता वा नियुक्तिको सिफारिस रद्द गर्नेछ र निजले नियुक्ति पाइसकेको रहेछ भने नियुक्ति रद्द गरी प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक कारवाहीका लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम झुठ्ठा वा गलत विवरण पेस गर्ने व्यक्तिलाई आयोगबाट हुने विज्ञापनमा तीन वर्षसम्म सहभागी हुन नपाउने गरी आयोगले प्रतिबन्ध लगाउन सक्नेछ ।

१३३. प्रारम्भिक परीक्षा: (१) आयोगले चाहेमा कुनै तहको शिक्षक पदको उम्मेदवार सिफारिस गर्नका लागि प्रतियोगितात्मक परीक्षा सञ्चालन गर्नु अघि प्रारम्भिक परीक्षा लिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रारम्भिक परीक्षाको लागि आवश्यक विवरण खुलाई आयोगले विज्ञापन प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको प्रारम्भिक परीक्षा लिइएकोमा त्यस्तो परीक्षा उत्तीर्ण हुने व्यक्ति मात्र खुला प्रतियोगिताद्वारा पूर्ति गरिने रिक्त शिक्षक पदको लागि आयोगले सञ्चालन गरेको परीक्षामा उम्मेदवार हुन सक्नेछ ।

(४) प्रारम्भिक परीक्षा दस्तुर र परीक्षा सम्बन्धी अन्य व्यवस्था आयोगले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

१३४. विद्युतीय माध्यमको प्रयोग: आयोगले रिक्त पदको माग, पदपूर्तिको विज्ञापन, दरखास्त पेस गर्ने विधि, परीक्षा सञ्चालन, उत्तर पुस्तिका परीक्षण, नतिजा प्रकाशन लगायतका काममा विद्युतीय माध्यमको प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

१३५. आयोगका काममा सहयोग: (१) आयोगले परीक्षा सञ्चालन सम्बन्धी कामको लागि सरकारी निकाय, विद्यालय, शिक्षण संस्था वा सङ्गठित संस्थालाई भवन वा कक्षा कोठा उपलब्ध

गराउन अनुरोध गर्न सक्नेछ । आयोगले त्यसरी अनुरोध गरेमा सो बमोजिमका सहयोग गर्नु सम्बन्धित निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

(२) आयोगको कार्यसम्पादन गर्नको लागि आयोगको कर्मचारीबाट मात्र सम्भव नहुने देखिएमा आयोगले मन्त्रालय मार्फत कर्मचारीलाई काजमा ल्याई काममा लगाउन सक्नेछ ।

१३६. आयोगको दैनिक तथा आर्थिक प्रशासन: (१) आयोगको अध्यक्षको सामान्य निर्देशनको अधीनमा रही आयोगको सचिवले दैनिक प्रशासन सञ्चालन गर्नेछ ।

(२) आयोगको सामान्य नियन्त्रण र सुपरिवेक्षणमा रहने गरी आयोगको खाता प्रशासन प्रमुख र आर्थिक प्रशासन शाखाको प्रमुखको संयुक्त हस्ताक्षरबाट सञ्चालन हुनेछ ।

(३) आयोगको राजस्व, धरौटी, नगदी वा जिन्सी खाताको अद्यावधिक श्रेस्ता राख्ने वा राख्न लगाउने र आयोगको आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी काम कारवाहीमा कुनै बेरुजु भएमा त्यसको फछ्यौट गर्ने जिम्मेवारी सचिवको हुनेछ ।

(४) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सचिवले आयोगको सहमति लिई उपदफा (१) बमोजिमको अख्तियारी आफ्नो मातहतको अधिकृतलाई सुम्पन सक्नेछ ।

१३७. अधिकार प्रत्यायोजन: (१) आयोगले यस ऐन बमोजिम प्राप्त अधिकारमध्ये अध्यक्ष, सदस्य, आयोगको अधिकृत कर्मचारी तथा नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको अधिकृत कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ र त्यसरी प्रत्यायोजन गर्दा त्यस्तो अधिकारको प्रयोग र पालना गर्नुपर्ने शर्त समेत निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रत्यायोजन गरिएको अधिकार आयोगले जुनसुकै बखत फिर्ता लिन सक्नेछ ।

१३८. लिखतको गोपनीयता: (१) आयोगले सञ्चालन गर्ने परीक्षासँग सम्बन्धित लिखत र कागजात गोप्य रहनेछन् र अदालतको आदेश भएकोमा बाहेक त्यस्ता लिखत र कागजात सार्वजनिक गर्न आयोग बाध्य हुने छैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि तोकिए बमोजिमका परीक्षा सम्बन्धी कागजात वा परीक्षाको विवरण सम्बन्धित व्यक्तिलाई दिन वा सार्वजनिक गर्न सकिनेछ ।

१३९. वार्षिक प्रतिवेदन: (१) आयोगले आफूले सम्पादन गरेको काम कारवाहीको वार्षिक प्रतिवेदन प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र मन्त्रालय मार्फत नेपाल सरकार समक्ष पेस गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पेस गरिने प्रतिवेदनमा देहायका विवरण समावेश गर्नु पर्नेछ:-

- (क) अध्यापन अनुमतिपत्रको लागि लिइएको परीक्षाको विवरण,
- (ख) खण्ड (क) बमोजिमको परीक्षामा उत्तीर्ण परीक्षार्थी सम्बन्धी विवरण,
- (ग) शिक्षकको आन्तरिक तथा खुल्ला परीक्षाको सञ्चालन र उत्तीर्ण उम्मेदवार सम्बन्धी विवरण,
- (घ) शिक्षकको बढुवा सम्बन्धी विवरण,
- (ङ) विभिन्न निकायलाई परामर्श दिएको भए सोको विवरण

- (च) भविष्यमा शिक्षक छनौट प्रक्रिया र अध्यापन अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने प्रक्रियामा गर्नुपर्ने सुधार,
 (छ) तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण ।
 (३) उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

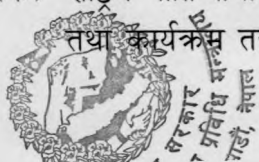
परिच्छेद-१३

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको शिक्षा सम्बन्धी जिम्मेवारी तथा दायित्व

१४०. **शिक्षा सम्बन्धी जिम्मेवारी:** (१) नेपाल सरकारको शिक्षा सम्बन्धी जिम्मेवारी तथा दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) शिक्षा सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, कानून तथा मापदण्डको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
- (ख) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको तर्जुमा र सोको स्वीकृति, मूल विषयको पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास र ऐच्छिक विषयको पाठ्यक्रम सम्बन्धी मापदण्ड निर्धारण,
- (ग) सार्वजनिक विद्यालयको शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीको दरबन्दी, शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीको सेवा, शर्त, सुविधा सम्बन्धी नीति तथा राष्ट्रिय मापदण्ड निर्धारण,
- (घ) विद्यार्थी मूल्याङ्कन तथा परीक्षाको राष्ट्रिय मापदण्ड निर्धारण, उपलब्धि परीक्षण, कक्षा बाहको अन्तमा हुने माध्यमिक शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा सञ्चालन,
- (ङ) विद्यालयको नक्साङ्कन तथा विद्यालयको अनुमति, स्वीकृति, नामकरण, नाम परिवर्तन, एकीकरण तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्डको निर्धारण,
- (च) प्रारम्भिक बाल विकास र शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, खुला तथा दूर शिक्षा, वैकल्पिक शिक्षा, परम्परागत शिक्षा, आजीवन तथा निरन्तर सिकाइ, विशेष शिक्षा र समावेशी शिक्षा, मातृभाषामा शिक्षा र शैक्षिक परामर्श सेवा सम्बन्धी नीति तथा राष्ट्रिय मापदण्ड निर्धारण,
- (छ) पुस्तकालय सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, मापदण्ड तर्जुमा, सञ्चालन तथा नियमन,
- (ज) कुटनैतिक नियोग वा विदेशी शिक्षण संस्थाबाट नेपालमा सञ्चालन हुने विद्यालय तथा नेपाली पाठ्यक्रमका आधारमा विदेशमा सञ्चालन हुने विद्यालय सम्बन्धी नीति, कानून तथा मापदण्डको निर्धारण,
- (झ) शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्रको समकक्षता निर्धारण,
- (ञ) शिक्षामा लगानी र विद्यार्थीलाई प्रदान गरिने छात्रवृत्ति सम्बन्धी नीति र मापदण्ड निर्धारण गर्ने,
- (ट) राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप सम्बन्धी कार्य,
- (ठ) विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासँग द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सम्झौता, सम्पर्क र समन्वय सम्बन्धी कार्य,
- (२) प्रदेश सरकारको विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी जिम्मेवारी तथा दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) राष्ट्रिय नीति तथा मापदण्डको अधीनमा रही शिक्षा सम्बन्धी कानून, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा र नियमन,

- (ख) माध्यमिक शिक्षाको कक्षा दशको अन्त्यमा लिइने परीक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन र प्रमाणीकरण,
 - (ग) विशेष शिक्षा सम्बन्धी योजना, कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन,
 - (घ) शैक्षिक परामर्श लगायतका भाषा शिक्षण सम्बन्धी संस्थाको स्वीकृति र नियमन,
 - (ङ) विद्यालय शिक्षक तथा कर्मचारीको अभिलेख व्यवस्थापन,
 - (च) शिक्षक तथा कर्मचारीको पेशागत दक्षताको लागि तालीम सम्बन्धी पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री विकास र तालीम, गोष्ठी, सेमिनार तथा कार्यशाला सञ्चालन,
 - (छ) प्रदेश पुस्तकालय तथा संग्रहालय सम्बन्धी कार्य,
 - (ज) प्रदेश अन्तर्गतका स्थानीय तहहरू बीच शैक्षिक उन्नयनका विषयमा समन्वय र सहजीकरण ।
- (३) स्थानीय तहको शिक्षा सम्बन्धी जिम्मेवारी तथा दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछः-
- (क) संघीय तथा प्रदेश शिक्षा सम्बन्धी कानून तथा राष्ट्रिय मापदण्डको अधीनमा रही विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी कानून, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा र सोको कार्यान्वयन,
 - (ख) प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र र विद्यालयको अनुमति, सञ्चालन र नियमन,
 - (ग) विशेष शिक्षा, खुला तथा दूर शिक्षा, अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन,
 - (घ) मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालय, संस्कृत तथा परम्परागत विद्यालय सम्बन्धी कार्य,
 - (ङ) विद्यालयको नामकरण, नाम परिवर्तन र स्थानान्तरण,
 - (च) विद्यालयको चल अचल सम्पत्तिको अभिलेख, सुरक्षा तथा संरक्षण,
 - (छ) विद्यालयको गुणस्तर अभिवृद्धि योजना तथा कार्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन,
 - (ज) विद्यालयको नक्साङ्कन, समायोजन र नियमन,
 - (झ) सार्वजनिक विद्यालयको शैक्षिक पूर्वाधार निर्माण, मर्मत सम्भार, सञ्चालन र व्यवस्थापन,
 - (ञ) आधारभूत तहको अन्त्यमा लिइने परीक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन र प्रमाणीकरण,
 - (ट) स्थानीयस्तरमा विद्यार्थी सिकाई उपलब्धिको परीक्षण र व्यवस्थापन,
 - (ठ) स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान, सीप, प्रविधिको संरक्षण, प्रवर्धन र स्तरीकरण,
 - (ड) स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री विकास एवम् कार्यान्वयन र संघ तथा प्रदेश स्तरबाट विकास गरिएका पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्री वितरण एवम् कार्यान्वयनमा सहजीकरण,
 - (ढ) स्थानीय पुस्तकालय तथा वाचनालयको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन,
 - (ण) सार्वजनिक विद्यालयलाई अनुदान प्रदान,

- (त) विद्यालयको आर्थिक अनुशासन, अनुगमन र लेखापरीक्षण,
- (थ) राष्ट्रिय मापदण्डका आधारमा सम्बन्धित स्थानीय तहभित्र सार्वजनिक विद्यालयको शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीको दरबन्दी पुनर्वितरण, मिलान र व्यवस्थापन,
- (द) आयोगबाट सिफारिस भएका शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीलाई नियुक्ति दिने, शिक्षक र कर्मचारीको क्षमता विकास, तालीम, अभिमुखीकरण, गोष्ठी, कार्यशाला सञ्चालन,
- (ध) विद्यालय शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीको पुरस्कार र प्रोत्साहनको व्यवस्थापन,
- (न) अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षाको कार्यान्वयन र विद्यार्थी प्रोत्साहन व्यवस्थापन,
- (प) अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलापको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन ।

१४१. विषयगत समितिले समन्वय गर्ने: संघ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन, २०७७ बमोजिमको विषयगत समितिले विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा मापदण्ड र योजनाको कार्यान्वयनमा एकरूपता कायम गर्न संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तह बीच समन्वय गर्नेछ ।

परिच्छेद-१४

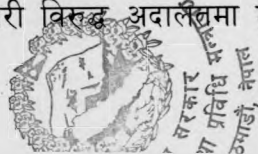
कसूर र सजाय

१४२. कसूर तथा सजाय: (१) कसैले विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना वा नोक्सान गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई तीन वर्षसम्म कैद र बिगो असुल गरी बिगो बमोजिम जरिवाना हुनेछ ।

(२) कसैले आयोगद्वारा सञ्चालित परीक्षा वा विद्यालय शिक्षाको परीक्षाको मर्यादा विपरीत देहायका कार्य गरेमा वा गर्न लगाएमा वा सो कार्य गर्न सहयोग पुऱ्याएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई कसूरको मात्रा हेरी दुई लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ:-

- (क) प्रश्नपत्रको गोपनीयता भङ्ग गर्ने वा उत्तरपुस्तिका परीक्षणमा लापरवाही गर्ने वा गैर जिम्मेवारपूर्ण कार्य गरेमा,
- (ख) परीक्षाफल प्रकाशनमा अनियमितता गरेमा,
- (ग) परीक्षा केन्द्र नियन्त्रणमा लिई अमर्यादित कार्य गरेमा वा अरुको तर्फबाट परीक्षा दिएमा,
- (घ) परीक्षाको मर्यादा भङ्ग हुने कुनै कार्य गरेमा,
- (ङ) परीक्षा केन्द्रमा सम्बन्धित पदाधिकारीको स्वीकृति बेगर प्रवेश गर्न प्रयत्न गरेमा वा प्रवेश गरेमा, वा
- (च) उम्मेदवार वा विद्यार्थीलाई परीक्षा केन्द्र भन्दा बाहिर लगि परीक्षा दिलाउने कार्य गरेमा ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको कसूरको सम्बन्धमा विद्यालयको कुनै शिक्षक वा कर्मचारी विरुद्ध अदालतमा मुद्दा दायर भएमा त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारी त्यसरी मुद्दा

दायर भएको मितिदेखि मुद्दाको टुङ्गो नलागेसम्म निलम्बन हुनेछ र सो शिक्षक वा कर्मचारी कसूरदार ठहर भएमा निजलाई यस ऐन बमोजिम विभागीय सजाय समेत हुनेछ ।

(४) दफा १५ को उपदफा (२) को प्रतिकूल हुने गरी कुनै निजी विद्यालयले रकम असुल गरेमा सो उपर सम्बन्धित न्यायिक समितिमा निवेदन दिन सकिनेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम परेको निवेदन उपर जाँचबुझ गर्दा निवेदन दावी मनासिब देखिएमा त्यस्तो रकम सम्बन्धित विद्यालयबाट असुल गरी त्यस्तो व्यक्तिलाई फिर्ता दिनु पर्नेछ ।

(६) कसैले अनुमति नलिई विद्यालय सञ्चालन गरेको पाइएमा सम्बन्धित स्थानीय तहले त्यस्तो विद्यालय सञ्चालन गर्ने व्यक्ति वा निकायलाई पाँच लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी त्यस्तो विद्यालय तुरुन्त बन्द गर्न आदेश दिन सक्नेछ ।

(७) कसैले अनुमति नलिई शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा तथा पूर्व तयारी कक्षा सञ्चालन गरेको पाइएमा दफा १५१ बमोजिम अनुमति दिने निकायले त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्ति वा निकायलाई दश लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी त्यस्तो कार्य तुरुन्त बन्द गर्न आदेश दिन सक्नेछ ।

(८) उपदफा (१), (२), (४), (६) र (७) मा उल्लिखित कसूर बाहेक कसैले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम उल्लङ्घन गरेमा तोकिएको अधिकारीले देहाय बमोजिम सजाय गर्न सक्नेछ:-

- (क) विद्यालयका शिक्षक वा कर्मचारीलाई विभागीय सजाय गर्न लेखी पठाउने,
- (ख) कसूरको मात्रा हेरी पाँच हजारदेखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्ने,
- (ग) विद्यालयलाई नयाँ विद्यार्थी भर्नामा रोक लगाउने,
- (घ) विद्यालयलाई सरकारी अनुदान घटाउने, रोक्ने वा बन्द गर्ने,
- (ङ) विद्यालयलाई प्रदान गरिएको अनुमति रद्द गर्ने ।

१४३. नेपाल सरकार वादी हुने: दफा १४२ को उपदफा (१) र (२) बमोजिमको मुद्दामा नेपाल सरकार वादी भई चल्नेछ र त्यस्तो मुद्दा फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को अनुसूची-१ मा समावेश भएको मानिनेछ ।

१४४. पुनरावेदन: दफा १४२ को उपदफा (५) र (६) बमोजिम स्थानीय तहले गरेको सजायको आदेश उपर पैंतीस दिनभित्र जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

१४५. भ्रष्टाचारमा कारबाही चलाउन बाधा नपर्ने: यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन बमोजिम कसूर मानिने मुद्दा प्रचलित कानून बमोजिम भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूर समेत मानिने रहेछ भने सोही ऐन बमोजिम मुद्दा चलाउन र कारबाही गर्न बाधा पर्ने छैन ।

परिच्छेद-१५

विविध

१४६. अध्यापन अनुमति पत्र प्राप्त नगरी अध्यापन गर्न नहुने: आयोगले जारी गरेको अध्यापन अनुमतिपत्र प्राप्त नगरी कसैले कुनै पनि विद्यालयमा अध्यापन गर्न, गराउन पाउने छैन ।

La
रामकृष्ण सुवेदी
सचिव

१४७. निजी लगानीका विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारी: (१) निजी लगानीका विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीको नियुक्ति, पदपूर्ति, पारिश्रमिक र सेवा शर्त सम्बन्धी व्यवस्था स्थानीय तहबाट स्वीकृत गराई लागू गरेको विनियम बमोजिम हुनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विनियम बनाउँदा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको न्यूनतम पारिश्रमिक, सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्था राष्ट्रिय मापदण्डको प्रतिकूल नहुने गरी स्थानीय तहको कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ।

१४८. तलब, भत्ता तथा अन्य सुविधा विद्यालयले व्यहोर्ने: यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सार्वजनिक शैक्षिक गुठीका विद्यालय वा निजी लगानीका विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक तथा सार्वजनिक विद्यालयले आफ्नै स्रोतबाट व्यहोर्ने गरी नियुक्त गरेको शिक्षकलाई दिइने तलब, भत्ता तथा अन्य सुविधा सम्बन्धित विद्यालय आफैले व्यहोर्नु पर्नेछ।

१४९. नेपाल सरकारले अनुदान दिने: (१) नेपाल सरकारले प्रत्येक वर्ष बजेटमार्फत प्रत्येक स्थानीय तहलाई विद्यालय तथा विद्यार्थी सङ्ख्या, स्वीकृत शिक्षक दरबन्दी सङ्ख्या र विद्यार्थीले प्राप्त गरेको नतिजाका आधारमा आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको लागि सशर्त र विशेष अनुदान रकम उपलब्ध गराउनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुदान उपलब्ध गराउँदा यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत सार्वजनिक विद्यालयलाई दिदै आएको अनुदान रकम नक्साङ्कनका कारण विद्यालयको तह घटाइएको वा दरबन्दी कटौती भएको अवस्थामा बाहेक कटौती गरिने छैन।

(३) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकार आफैले सञ्चालन गरेको शिक्षण संस्थालाई संघीय कानून वा प्रदेश कानून बमोजिम आवश्यक अनुदान रकम उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(४) स्थानीय तहले सार्वजनिक विद्यालय तथा स्थानीय तहले सञ्चालन गरेका प्रत्येक विद्यालयलाई आफ्नो वार्षिक बजेटमा आधारभूत तथा माध्यमिक तहको शिक्षा प्रदान गर्न आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नु पर्नेछ।

(५) स्थानीय तहले उपदफा (४) बमोजिम बजेट विनियोजन गर्दा प्रत्येक सार्वजनिक विद्यालयले बजेट प्राप्त गर्ने गरी गर्नु पर्नेछ।

(६) विद्यालयलाई दिइने अनुदान र विद्यालयमा गरिने लगानी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

१५०. दान, उपहार, चन्दा तथा सहयोग लिन सक्ने: यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अभिभावकले आफ्नो स्वेच्छाले सार्वजनिक विद्यालयको शिक्षाको गुणस्तर तथा पूर्वाधार विकासको लागि दान, उपहार, चन्दा वा अन्य कुनै प्रकारको सहयोग गर्न सक्नेछ र त्यस्तो सहयोग सार्वजनिक विद्यालयले स्थानीय तहको सहमतिमा ग्रहण गर्न सक्नेछ।

१५१. शैक्षिक परामर्श सेवा, भाषा शिक्षण कक्षा, ब्रिज कोर्स र पूर्व तयारी कक्षा सञ्चालन गर्न अनुमति लिनु पर्ने: (१) शैक्षिक परामर्श सेवा, भाषा शिक्षण कक्षा, ब्रिज कोर्स र पूर्व तयारी कक्षा सञ्चालन गर्न यस ऐन बमोजिम अनुमति लिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमति प्रदान गर्दा तोकिए बमोजिमको दस्तुर लिनु पर्नेछ।

(३) शैक्षिक परामर्श सेवा, भाषा शिक्षण कक्षा, ब्रिज कोर्स वा पूर्व तयारी कक्षा सञ्चालन अनुमति सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

१५२. विद्यालय तथा शिक्षकको अभिलेखको व्यवस्थापन: (१) नेपालभर स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका विद्यालय र सार्वजनिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक तथा कर्मचारीको अभिलेख राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) मा रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि विद्यालय स्थापना तथा सञ्चालनको अनुमति दिने निकायले विद्यालय, त्यस्तो विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक तथा तोकिए बमोजिमको अन्य विवरण राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) मा र शिक्षा विभागलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(३) दफा ४३ को उपदफा (७) बमोजिमको दरबन्दी मिलान तथा हस्तान्तरण सम्बन्धी विवरण स्थानीय तहले राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) मा पठाउनु पर्नेछ ।

१५३. नेपाल शिक्षक महासंघ: (१) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको पेशागत हक हितको सम्बन्धमा कार्य गर्न गैर राजनीतिक, तटस्थ र व्यवसायिक (प्रोफेसनल) एक नेपाल शिक्षक महासंघ रहनेछ ।

(२) विद्यालय शिक्षालाई परिणाममुखी तथा प्रभावकारी बनाउन, विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधार गर्न तथा शिक्षक सेवामा सुधार, सेवा प्रवाहको प्रभावकारिता अभिवृद्धि र नीति तथा मापदण्ड निर्माणमा नेपाल सरकारलाई रचनात्मक सहयोग गर्नु नेपाल शिक्षक महासंघको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) विद्यालय शिक्षक सेवालार्इ तटस्थ, मर्यादित, भ्रष्टाचारमुक्त, अनुशासित, जनमुखी, परिणाममुखी, उत्तरदायी र व्यावसायिक बनाउन क्रियाशील हुनु नेपाल शिक्षक महासंघको जिम्मेवारी हुनेछ ।

१५४. अनुगमन व्यवस्था र अनुगमन सूचकाङ्क: (१) मन्त्रालयले शिक्षाको अधिकार कार्यान्वयनको लागि अनुगमन सूचकाङ्क तयार गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अनुगमन सूचकाङ्क सर्वसाधारणको जानकारीका लागि सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

(३) अनुगमन संयन्त्र र सूचकाङ्क सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१५५. प्रतिवेदन पेश गर्ने: (१) प्रत्येक गाउँ कार्यपालिका वा नगर कार्यपालिकाले प्रत्येक वर्ष गाउँ सभा वा नगर सभामा देहायको विवरण सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ:-

(क) सम्बन्धित स्थानीय तहमा सञ्चालनमा रहेका सार्वजनिक तथा निजी विद्यालय र त्यस्तो विद्यालयमा अध्ययन गर्ने बालबालिकाको सङ्ख्या,

(ख) आधारभूत तहसम्म विद्यालयमा भर्ना भएका बालबालिकाको सङ्ख्या,

(ग) विद्यालयमा भर्ना भई आधारभूत तहको शिक्षा पूरा गरेका बालबालिकाको सङ्ख्या,

(घ) विद्यालयमा भर्ना भई त्यस वर्ष आधारभूत तहको शिक्षा पूरा नगरी विद्यालय छाडेका विद्यार्थीका सङ्ख्या,

(ङ) आधारभूत तह, माध्यमिक शिक्षाको लागि विनियोजित रकम र त्यसको स्रोत,

(च) अन्य आवश्यक कुरा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदन मन्त्रालय र प्रदेश सरकारको शिक्षा सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

१५६. साझेदारी वा सहकार्य गर्न सकिने: विद्यालय व्यवस्थापनमा सुधार, गुणस्तरयुक्त शिक्षाको विकास तथा विद्यार्थीहरूको सिर्काई अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्य गर्नका लागि विद्यालय तथा प्रचलित कानून

बमोजिम सञ्चालनमा रहेका गैर सरकारी संस्था र स्थानीय तह बीच पारस्परिक साझेदारी वा सहकार्य गर्न सक्ने गरी आवश्यक प्रवन्ध गर्न सकिनेछ ।

१५७. मार्ग दर्शनको रूपमा लिनु पर्ने: प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी कानून बनाउँदा यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, शिक्षा सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा राष्ट्रिय मापदण्डलाई मार्ग दर्शनको रूपमा लिनु पर्नेछ ।

१५८. ऐन कार्यान्वयन मापन: यो ऐन प्रारम्भ भएको पाँच वर्ष पूरा भएको एक वर्षभित्र र त्यसपछि प्रत्येक पाँच वर्षपछिको एक वर्षभित्र मन्त्रालयले ऐन कार्यान्वयनको मापन गर्नेछ । सोको प्रतिवेदन संघीय संसदको दुवै सदनको सम्बन्धित समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

१५९. राष्ट्रिय मापदण्ड बनाउने: यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीमा भएका व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि नेपाल सरकारले देहायका विषयमा राष्ट्रिय मापदण्ड बनाउनेछ:-

- (क) विद्यालयको नक्साङ्कन तथा भौतिक पूर्वाधार,
- (ख) शिक्षक विद्यार्थी अनुपात, लगानीको आधार, मानवस्रोतको व्यवस्था,
- (ग) परीक्षा सञ्चालन तथा विद्यार्थीको मूल्याङ्कन,
- (घ) पुस्तकालय,
- (ङ) विशिष्टीकृत विद्यालयको स्थापना र सञ्चालन,
- (च) प्रश्नपत्र निर्माण तथा परीक्षण,
- (छ) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली बमोजिम बनाउनु पर्ने अन्य मापदण्ड ।

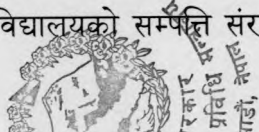
१६०. निर्देशिका बनाउन सक्ने: यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गतको नियमावलीमा भएका व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि मन्त्रालयले देहायका विषयमा आवश्यक निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ:-

- (क) छात्रावासको सञ्चालन,
- (ख) प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रको सञ्चालन,
- (ग) विद्यार्थी छात्रवृत्ति,
- (घ) राष्ट्रिय झण्डा र राष्ट्रिय गानको प्रयोग, विद्यालयको छाप,
- (ङ) पोशाक, विद्यालय खुल्ने दिन, विद्यालय खुल्ने समय
- (च) सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन ।

१६१. नियम बनाउने अधिकार: (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) को सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल प्रभाव नपार्ने गरी नेपाल सरकारले देहायको विषयमा नियमहरू बनाउन सक्नेछ:-

- (क) विद्यालय संस्थापना र कक्षा थप गर्न अनुमति दिने,
- (ख) शैक्षिक गुठीको विधान दर्ता तथा सार्वजनिक शैक्षिक गुठीमा रुपान्तरण,
- (ग) सार्वजनिक विद्यालय कोषको सञ्चालन तथा लेखा परीक्षण,
- (घ) विदेशी बोर्ड वा शिक्षण संस्थासँग आवद्ध भएका विद्यालय स्थापना र सञ्चालन,
- (ङ) विदेशमा नेपाली शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन,
- (च) विद्यालयको सम्पत्ति संरक्षण र प्रयोग,

- (छ) शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र तथा सोको काम कारबाही,
- (ज) अध्यापन अनुमतिपत्र र सोको परीक्षा,
- (झ) प्रधानाध्यापकको योग्यता, छनौट, पदावधि, निजको काम, कर्तव्य र अधिकार,
- (ञ) शिक्षकहरुको तहगत रुपान्तरण,
- (ट) विद्यालयमा शिक्षकको दरबन्दी निर्धारण, शिक्षक दरबन्दी हस्तान्तरण तथा समायोजन,
- (ठ) विद्यालय शिक्षकको योग्यता, पदपूर्ति, नियुक्ति, पदस्थापन, बिदार अवकाश,
- (ड) शिक्षकको सरुवा, बढुवा र सेवा शर्त,
- (ढ) कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन,
- (ण) योगदानमा आधारित निवृत्तभरण,
- (त) शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीको आचार संहिता,
- (थ) शिक्षक सेवा आयोग,
- (द) आयोगका पदाधिकारीको आचरण,
- (ध) राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) ।

१६२. खारेजी र बचाउ: (१) शिक्षा ऐन, २०२८ खारेज गरिएको छ ।

(२) शिक्षा ऐन, २०२८ बमोजिम नियुक्ति भइ सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत स्थायी शिक्षक तथा कर्मचारी, राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड र शिक्षक सेवा आयोगमा कार्यरत स्थायी कर्मचारी यसै ऐन बमोजिम नियुक्त भएको मानिनेछ ।

(३) शिक्षा ऐन, २०२८ बमोजिम भए गरेका काम कारबाहीहरू यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

[Signature]
रामकृष्ण सुवेदी
 सचिव